

**KYZİKOS HADRIAN TAPINAĞI 2010 YILI
KAZILARINDA BULUNAN DEFİNE SİKKELERİ**

Elif YAVUZ

**Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL**

**2014
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

Elif YAVUZ

**KYZİKOS HADRIAN TAPINAĞI
2010 YILI KAZILARINDA BULUNAN DEFİNE SİKKELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL**

ERZURUM – 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

22/01/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Kyzikos Hadrian Tapınağı 2010 Yılı Kazılarında Bulunan Define Sikkeleri" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[22.01. 2014]

Eüf YAVUZ

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL danışmanlığında, Elif YAVUZ tarafından hazırlanan bu çalışma 22 / 01 / 2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Nurettin KOÇHAN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .... / ..... / .....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII

BİRİNCİ BÖLÜM**KYZİKOS TARİHİ**

1.1. KYZİKOS ANTİK KENTİNİN TARİHİ COĞRAFYASI	1
1.2. AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEM	7
1.3. ARAŞTIRMALAR	8

İKİNCİ BÖLÜM**SİKKE DARBI**

2.1. ANTİK DÖNEMDE SİKKE DARBI	10
2.2. KYZİKOS SİKKE DARBI VE DARPHANESİ	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**KYZİKOS HADRIAN TAPINAĞI 2010 YILI KAZILARINDA BULUNAN
DEFİNE SİKKELERİNİN TEMİZLİĞİ ve KORUMA İŞLEMLERİ****DÖRDÜNCÜ BÖLÜM****KYZİKOS HADRIAN TAPINAĞI 2010 YILI KAZILARINDA BULUNAN
DEFİNE SİKKELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

4.1. DARPHANELERİNE GÖRE	23
4.1.1. THESSALONICA	23
4.1.1.1. İmparatorlara Göre	23
4.1.1.1.1. I. Constantin	23

4.1.1.1.2. Helena.....	24
4.1.1.1.3. II. Constantius	24
4.1.2. CONSTANTINOPOLIS.....	25
4.1.2.1. İmparatorlara Göre	25
4.1.2.1.1. I. Constantin	26
4.1.2.1.2. II. Constantin.....	26
4.1.2.1.3. II. Constantius	26
4.1.2.1.4. Vrbs Roma	26
4.1.3. HERACLEA	27
4.1.3.1. İmparatorlara Göre	27
4.1.3.1.1. I. Constantine	27
4.1.3.1.2. Helena.....	27
4.1.3.1.3. II. Constantius	27
4.1.3.1.4. Vrbs Roma	28
4.1.4. NICOMEDIA	28
4.1.4.1. İmparatorlara Göre	28
4.1.4.1.1. Constantinopolis.....	28
4.1.4.1.2. Vrbs Roma	29
4.1.5. KYZİKOS	29
4.1.5.1. İmparatorlara Göre	29
4.1.5.1.1. I. Constantin	30
4.1.5.1.2. Delmatius	30
4.1.5.1.3. II. Constantın.....	30
4.1.5.1.4. Constans	30
4.1.5.1.5. II. Constantius	31
4.1.5.1.6. Vrbs Roma	31
4.1.5.1.7. Constantinopolis.....	31
4.1.5.1.8. Lejantları Okunmayanlar	31
4.1.6. ANTİOCHIA	32
4.1.6.1. İmparatorlara Göre	32
4.1.6.1.1. I. Constantın	32
4.1.6.1.2. II. Constantın.....	32

4.1.6.1.3. Helena.....	33
4.2. DEĞERLENDİRME VE TARİHLEME	33

BEŞİNCİ BÖLÜM

LEJANTLAR VE TİPLER

5.1. ÖN YÜZ LEJANTLARI (UNVAN VE KISALTMALAR).....	35
5.2. ARKA YÜZ TİPLERİNİN GRAFİKSEL DAĞILIMI	37
SONUÇ.....	39
KAYNAKÇA	41
KATALOG	51
DİZİN	102
GRAFİKLER, TABLOLAR VE HARİTALAR.....	106
RESİMLER	111
ÖZGEÇMİŞ.....	124

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
2010 KYZİKOS DEFİNE SİKKELERİ
Elif YAVUZ

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL

Ocak 2014–SAYFA: VIII-127

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL (Danışman)

Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ

Doç. Dr. Nurettin KOÇHAN

Kyzikos antik kenti, Erdek-Bandırma Karayolunun 9. km'sinde, Düzler Mevkii'nde bulunan, Anadolu'nun Antik dönemden günümüze ulaşmış en önemli kentlerinden birisidir. Önemli bir ticaret ve kültür merkezi olarak kabul gören kent, Propontis'in güney kıyısındaki konumu itibariyle de Anadolu'nun batıya açılan kapısı niteliğindedir.

Bu çalışmada 2010 Kyzikos kazı sezonunda bulunan Geç Roma Dönemi definesi incelenmiştir. Sikkelerin hepsi (198 tane) temizleme kapsamına alınmış, fakat sadece 113 tanesi okunabilmiştir. Geri kalanların üzerindeki korozyon tabakasının yoğunluğundan dolayı okunamadığından çıkartılmıştır. Definedeki sikkeler incelenip tasnif edildiklerinde toplam 6 imparatorun saltanat yıllarını kapsadığı görülmüştür. Tanımlanamayan sikkeler dışında diğerlerinin darphaneleri ve darp yılları belirlenmiştir. Definemizdeki imparator, imparatoriçe ve imparatorların caesarlık dönemlerine ait olan sikkelerin dağılımına bakıldığında Delmatius sikkelerinin çoğunlukta olduğu dikkat çekmektedir. Definemizde en fazla sikkesi olan darphane Kyzikos'tur.

Bu define toplam 6 imparatorun (İmparator, İmparatoriçe, Caesar) saltanat süresini kapsamaktadır. Define sikkeleri 6 farklı kişi adına basılmış olup, bu kişilerin portresi de sikke üzerinde bulunmaktadır.

Sonuç olarak bu definde en çok sikkesi olan imparator belirlenmiş, daha sonra en geç tarihli sikkeden yola çıkılarak definenin gömü tarihi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kyzikos, Sikke, Geç Roma

**ABSTRACT
MASTER THESIS
2010 CYZICUS TREASURE COINS
Elif YAVUZ**

**Advisor: Assist. Prof. Dr. Korkmaz MERAL
2014- Page: VIII-127**

**Jury: Asst. Prof. Dr. Korkmaz MERAL (Advisor)
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ
Assoc. Prof. Dr. Nurettin KOÇHAN**

The ancient city of Cyzicus, situated in the 9th km of the Erdek-Bandırma highway, Düzler Locality, is one of the most important cities of Anatolia which has reached from Ancient Times to today. The city which is accepted as an important centre of trade and culture serves as a gate of Anatolia to the west thanks to its location in the south shore of Propontis.

In this study, Late Roman Era treasure which was found within the Cyzicus excavation season 2010 was examined. All of the coins (198 pieces) were taken into cleaning process; however, only 113 of them could be read. The rest were excluded as they could not be read due to the corrosion level on them. When the coins in the treasure were examined and classified, it was seen that they were belong to the reign years of 6 emperors. The mints and coining years of the coins except for the ones which could not be read were determined. When the distribution of the coins in the treasure which belonged to emperors, empresses and the Caesar time was reviewed, it becomes obvious that the coins of Delmatius constitute the majority. Cyzicus is the mint with the most coins.

This treasure covers the reign years of 6 emperors (emperor, empresses and Caesar). The coins in the treasure were minted in the name of 6 different people and the portraits of these people are present on the coins.

In conclusion, the emperor with the most coins in this treasure was determined, and then the burial date of the treasure was determined judging from the coin with the latest date on it.

Keywords: Cyclicus, Coin, Late Roman

ÖNSÖZ

Antik dönemi aydınlatan en önemli bulgulardan biriside hiç şüphesiz sikkelerdir. Sikkeler bize antik dönemin günlük yaşamı, mimari yapıları, kutsal hayvanları ve bunlara benzer birçok konuda bilgi verir.

Bu çalışmada, 2010 Kyzikos kazı döneminde bulunan ve Geç Roma İmparatorluk döneminde basılan sikkeler konu alınmıştır. Sikkeler ilk olarak darphanelerine göre ele alınmış, daha sonra darphaneler içerisinde kronolojik olarak imparatorlara göre sıralanmıştır. Ele geçen verilerden definenin gömü tarihi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle bana bu malzemeyi çalışma olanağı sağlayan Kyzikos Kazı Başkanı Sayın Doç. Dr. Nurettin KOÇHAN'a ve bu çalışma sırasında tez danışmanlığımı üstlenen hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca nümismatik alanındaki deneyimlerini benimle paylaşan ve büyük bir özveriyle çalışmamın her aşamasında bana yardımcı olan Ondokuz Mayıs Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Sayın Doç. Dr. Vedat KELEŞ'e, tezimi değerlendiren Atatürk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ'a ve Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden Arş. Gör. Erdal ÜNAL'a teşekkür ederim.

Tez çalışmam süresince değerli zamanlarını ayıran ve kütüphanelerinden yararlandığım Prof. Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU'na, Yrd. Doç. Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU'ya ve her konuda yardımlarını gördüğüm Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ertuğ ERGÜRER'e, Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Hacer ÇORUH'a ve Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Arş. Gör. Mesut CEYLAN'a, Arş. Gör. Ahmet Cüneydi HAS'a, Arş. Gör. Mehmet Ali YILMAZ'a, Arş. Gör. Berna KAVAZ'a, Atatürk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Arş. Gör. Muhammet Lütfü KİNDİĞİLİ'ye, ayrıca Erzurum Müzesi'nden Arkeolog Gülşah ALTUNKAYNAK'a ve Anadolu Medeniyetleri Müzesinden Latif ÖZEN'e teşekkür ederim.

Her daim yanımda olan arkadaşlarım Arkeolog Semra GÜL'e, Ayşe YILDIRIM'a Serdal GÜNDOĞDU'ya, Kasım EKER'e ve benden desteklerini hiçbir

zaman esirgemeyen işverenim Hale ATAMAN'A ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Benim için her türlü fedakarlığı yapan sevgili aileme ne kadar teşekkür etsem azdır.

Erzurum-2014

Elif YAVUZ

KISALTMALAR DİZİNİ

ADTCF.	: Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
ADTCFD.	: Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
AÜ.	: Ankara Üniversitesi
BMC Mysia	: Catalogue of the Greek coins in the British Museum
CUP	: Cambridge University Press
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
EÜ	: Ege Üniversitesi
FEF.	: Fen Edebiyat Fakültesi
Ireland Amasya	: Stanley Ireland, Greek, Roman and Byzantine Coins in the Museum at Amasya, Royal Numismatic Society Special Publication No:33, London 2000.
İÜ.	: İstanbul Üniversitesi
JHS	: Journal of Hellenic Studies.
Kat. No	: Katalog Numarası
LRBC	: Late Roman Bronze Coinage
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
No:	: Numara
RIC	: Roman Imperial Coinage
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SNG	: Sylloge Nummorum Graecorum
TTOK	: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KYZİKOS ANTİK KENTİNİN TARİHİ COĞRAFYASI

Anadolu'nun Antik dönemden günümüze ulaşmış en önemli kentlerinden birisi olan Kyzikos, bugünkü Erdek-Bandırma Karayolunun 9. km'sinde, Düzler Mevkii'nde bulunmaktadır¹. Günümüzde "Belkıs" ya da "Belkız" olarak anılan kent, antik dönemde de Anadolu'nun en stratejik bölgelerinden biri olarak karşımıza çıkar. Propontis (Marmara Denizi) kıyısında, Aisepos (Gönen) Çayından doğuya doğru gidildiğinde, Küçük Mysia yöresinin en önemli yerleşim yeri Kyzikos (Belkıs) ile karşılaşılır².

Mysia bölgesinin önemli bir yerleşim yeri olan Kyzikos antik kentinin bir kısmı düzlükte bir kısmı Arkton Oros (Ayılar Dağı) dağının eteğindedir³. Kentin kuzeyindeki bu dağ sırası, kenti bu yönden esen rüzgârlara karşı korumaktadır. Kyzikos, doğuda Aşağıyapıcı Köyü ve Bandırma Körfezi, güneyde Edincik-Bandırma karayolu, kuzeyde Hamamlı, Belkıs ve Çeltikçi köyleri ve batıda Erdek Körfezi ile çevrilidir⁴ (Harita 1). Önemli bir ticaret ve kültür merkezi olarak kabul gören kent, Propontis'in güney kıyısındaki konumu itibariyle de Anadolu'nun batıya açılan kapısı niteliğindedir⁵. Kentin coğrafyası ile ilgili olarak en çok tartışılan konu, buranın antik çağda ada mı yoksa yarımada mı olduğudur. Strabon "Kyzikos, Propontis"te bir ada olup, kıtaya iki köprüyle bağlıdır" ifadesiyle buranın bir ada olduğunu belirtmektedir⁶. Kyzikos'un ana karaya iki köprü ile bağlandığını ve bunların yakınında aynı ismi taşıyan ve gerektiğinde kapatılabilen iki limanı⁷, iki yüzden fazla gemiyi alabilecek büyüklükte barınağı bulunan bir kent olduğu varsayılır⁸ Pilinius da önceleri Kyzikos'un bir ada olduğunu ifade etmektedir⁹. MÖ 6. ve 5. yüzyıllar arasında yaşayan coğrafyacı ve denizci Scylax ise Kyzikos kentinin bir yarımada üzerinde olduğunu belirtmektedir¹⁰. MÖ 3. yüzyıl kaynaklarından Apollonius Rhodius, Strabon ve Pilinius gibi kentnin bir

¹ Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon Ofset Form Matbaacılık, Bursa 2011, s. 11.

² Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2001, s. 43.

³ Strabon, *Geographica: Antik Anadolu Coğrafyası*, XII, (Çev. Adnan Pekman) İstanbul 1993, s. 60.

⁴ Oğuz Tekin, *Eski Anadolu ve Trakya*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 40.

⁵ Hüseyin Köker, "Kapıdağı Yarımadasında Bir Antik Kent, Kyzikos ve Sikkeleri", *Toplumsal Tarih*, 131, (Kasım 2004), s.43.

⁶ Strabon XII, s. 8-11.

⁷ Seton Lloyd, *Türkiye'nin Tarihi Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları*, (Çev. Ender Varinlioğlu), Tübitak Yayınları, Ankara 1997, s. 82; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.16.

⁸ Strabon, s. 60.

⁹ Pilinius, *Natural Historia* V, s. 40.

¹⁰ Reşit Mazhar Ertüzün, *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar*, Kişisel Yayınlar, İstanbul 1998, s. 2; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.15.

ada üzerinde olduğunu ifade etmektedir¹¹. MS 2. yüzyılda yaşadığı bilinen Aristides ise, yarımadanın boyundan başlayarak anakaraya yayılan bir yerleşme olduğunu belirtmekte ve bu konumu nedeniyle de hem Hellespontos'a (Çanakkale Boğazı) hem de Propontis'e (Marmara Denizi) hâkim bir konum kazanması üzerinde durur. MÖ 1. yüzyılda yaşamış olan Propertius, kentin güneyindeki bir kanalın varlığından söz etmiştir¹². Bilimsel araştırmalar da Kapıdağı yarımadasının bir zamanlar ada olduğunu ve MS 2. yüzyıl ortalarından itibaren anakaraya doğru birleşmeye başladığı ve Doğu Roma döneminde ise bir yarımada haline geldiğini kabul etmektedir¹³.

Hasluck, Pelasglı Dolionlar'ın aslında Thesalia halkı olduğunu, Aeol baskısı sonucu Hellespontos'a göç ettiklerini ve Kyzikos'u kurduklarını belirtir¹⁴. Strabon da, bölge halkının "Dolionlar" olduğunu desteklemektedir¹⁵. Bazı kaynaklar, Dolionlar'ın Pelesgosların bir kolu olduklarını savunmaktadır¹⁶. Homeros da Mysialıları, Trakyalılara dayandırmaktadır¹⁷. Mysialılarla ve Frigyalılarla karışan Dolionlar, Mysia bazen de Frigya isimleriyle anılmıştır¹⁸. Kentin, adanın güney kıyısına yerleşen Kyzikos adlı bir göçmenin başkanlığında kurulduğu da söylenmektedir¹⁹. Konon, Thessalia'daki Magnesia'dan sürülerek Propontis'teki adanın güney kıyısına yerleşen bu boyun lideri olarak Kral Kyzikos'u göstermektedir²⁰. Kyzikos adının, Dolionların kralı olan Aeneas ile Trakların kralı Eusoros'un kızı Ainete'nin oğlu Kyzikos'tan geldiği belirtilmektedir²¹.

Kyzikos'un tarihi çağları, MÖ 7. yüzyılda Miletos'un kolonisi olmasıyla başlar²². Miletos kolonilerinin yüzden fazla bir sayıda olması, hem Pers istilalarının sebep olduğu nüfus artışıyla hem de Kimmer istilalarına bağlanmaktadır²³. Propontis

¹¹ Apollonius Rhodios, *Argonautica I*, (Çev. R. C. Seaton) Loeb Classical Library, London 1990, s. 936.

¹² Ertüzün, s. 2; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 15.

¹³ Ertüzün, s. 29.

¹⁴ F. William Hasluck, *Cyzicus*, CUP 1910, s. 146.

¹⁵ Strabon, s. 62.

¹⁶ Hasluck, s. 145; Ertüzün, s. 7; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 22.

¹⁷ Ertüzün, s. 31.

¹⁸ Ertüzün, s. 7.

¹⁹ Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi*, (6. Basım), Tübitak Yayınları, Ankara 1998, s. 1.

²⁰ R. W. Garson, "Some Critical Observations on Valerius Flaccus' Argonautica. I", *The Classical Quarterly*, New Series, Vol. 14, No. 2, 1964, s. 277; Ertüzün, s. 7.

²¹ Rhodios, s. 1057; Ertüzün, s. 7; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 18.

²² Nurettin Koçhan, "Kyzikos 1989 Kazısı, Hadrian Tapınağı Mimari Bezemeleri", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXIX, Ankara 1991, s.119; Ekrem Akurgal, *Anadolu Uygurulukları*, Net Yayıncılık, İstanbul 1993, s. 238.; A. Müfid Mansel, *Ege ve Yuna Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998, s. 168, Ahmet Cüneydi Has, *Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2011, s. 10., Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.22.

²³ Alan M. Greaves, *Miletos Bir Tarih*, (Çev. H. Çınar Öztürk), Homer Kitabevi, İstanbul 2003, s. 143.

çevresi MÖ 7. yüzyıl başlarında büyük bir kolonizasyon sürecine girmiştir²⁴. Miletoslular, ilk önce Çanakkale Boğazi'nda Sestos'un (Akbaş burnu) karşısında bulunan Abidos'u (Aydos) daha sonra da Kapıdağı Yarımadası'ndaki Kyzikos'u kurmuşlardır²⁵. Eusebios'a göre bu ilk koloninin kuruluşu MÖ 756 yılıdır. Strabon da Kyzikos'u Miletososlular'ın kolonize ettiğini bildirir²⁶. Kyzikos'un erken tarihi hakkında kesin bilgi olmamasına rağmen kentin kuruluşu MÖ 8. yüzyılın ortalarına verilebilir²⁷.

Perslerin MÖ 546 yılında Lidya Krallığını yıkmalarından sonra, Anadolu'nun birçok kenti gibi Kyzikos'ta Pers egemenliğini kabul eder²⁸ ve bölgenin diğer kentleriyle birlikte Kyzikos da yıllık vergiye bağlanmıştır²⁹. Böylelikle Kyzikos, Mysia'yı egemenliği altına alan Daskyleion satrapı Metrobates'in idaresine girmiştir³⁰.

MÖ 498'de Miletos tiranı Aristogoras, Perslere karşı ayaklanmak için destek aramaya başlamıştır³¹. İon isyanı olarak bilinen bu isyan kısa süreli olmasına rağmen İonia ile birlikte Mysia'yı da etkisi altına almıştır. Fakat isyan başarısızlıkla sonuçlanmıştır. MÖ 479'da İon Birliğinin Pers donanmasını Mykale'de yenmesiyle³² Attik-Delos Deniz Birliğine Kyzikos'ta MÖ 478'de bu birliğe dahil edilmiş ve vergi ödemeyi kabul etmiştir. Birliğe dahil edilen kentler zaman içerisinde ağır vergiler sebebiyle sömürge haline gelmiştir³³. MÖ 400'lerde Kyzikos'un Sparta hakimiyetinde bulunduğunu Ksenefon ve Ploutarkhos'tan öğreniyoruz³⁴. MÖ 386'da Antalkidas barış antlaşmasıyla kent yeniden Pers egemenliğine girer³⁵. Kyzikos, Daskyleion'a karşı giriştiği savaşı kazanarak bağımsızlığına kavuşur.

²⁴ Robert M. Cook, "Ionia and Greece in the Eight and Seventh Centuries B.C.", *JHS*, LXVI, 1946, s. 71.

²⁵ Mansel, s. 168.

²⁶ Strabon, s. 44.

²⁷ John Boardman- N. G. Lempriere Hammond, *Ancient History, The Expansion of the Greek World, Eighth to Sixth Centuries B.C.*, Vol. 3, CUP, Cambridge 2008, s. 119.

²⁸ Tekin, *Eski Anadolu ve Trakya*, s. 40.; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 25.

²⁹ Nurettin Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2003, s. 3., Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.27.

³⁰ Tomris Bakır, *Roma Dönemine Kadar Kyzikos Ön Tarihi*, 1. Kyzikos Paneli, Bandırma 1988, s. 2; Tomris Bakır, *Kyzikos-Daskyleion İlişkileri*, 2. Kyzikos Paneli, Bandırma 1989, s.3.; Korkmaz Meral, "Kyzikos Amphitheatr Işığında Amphitheatr'larda Düzenlenen Oyunlar", *Arkeoloji ve Sanat*, 94, 2000, s. 13.

³¹ İsmail Gezgin, *Pers Yönetimi Döneminde Batı Anadolu Şehir Devletlerinin Politik ve Sanatsal Yaşamı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İzmir 1997 s. 22.

³² Akurgal, s. 290., Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.27.

³³ Ertüzün, s. 20.

³⁴ Ertüzün, s. 24; Fevziye Güneş, *Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2008, s. 4.

³⁵ Ertüzün, s. 25.

En parlak dönemi Büyük İskender ile birlikte başlayan Kyzikos³⁶, Büyük İskender'e yakınlık göstermesi sebebiyle idari açıdan bu dönem de serbest kalır³⁷. Hellenistik dönemde Pergamon, Kyzikos'un müttefiki olarak karşımıza çıkmaktadır. Pergamon Kralı Philetairos, kentle iyi ilişkiler içerisinde olmuş ve bunu da kente hububat, para yardımı ve asker de göndererek göstermiştir³⁸. Bu dönemde kent her yönden oldukça güçlü bir hale gelir. Batı Anadolu, dünyaya açılan kültürel bir merkez haline gelmiştir³⁹. Komşu kent sikkelerinin değer ölçülerinin "Kyzikos Stateri"ne (Stater, sikke'lerde kullanılan en büyük ağırlık birimi) göre ayarlanması bu gelişmeyi kanıtlar niteliktedir⁴⁰.

MÖ 281'de Seleukoslular'ın egemenliğine giren kent MÖ 218'de tekrar bağımsızlığına kavuşur. I. Attalos'un bir Kyzikos yurttaşının kızı olan Apollonis ile evlenmesiyle Pergamon ile ilişkiler daha da güçlü temeller üzerine kurulmaya çalışılmıştır ve bu karşılıklı iyi ilişki MÖ 2. yüzyıl boyunca devam etmiştir⁴¹. Pergamon, Romalıların eline geçince Kyzikoslular Roma dostluğuna fazlasıyla önem vermiş ve bu dönemde Kyzikos'ta fazla bir değişiklik olmamıştır⁴². Öyleki MÖ 85'de Anadolu'ya gönderilen Roma ordusu başındaki Fimbria'ya, Kyzikos halkı sevgi gösterilerinde bulunmuştur⁴³. MÖ 73 yılında Pontus kralı VI. Mitridates, karadan ve denizden Roma kalesi durumundaki kenti kuşatmıştır⁴⁴. Fakat aylar süren bu kuşatmayı Kyzikoslular başarıyla bastırmıştır. Tiberius döneminde MS 25'te Kyzikos'un hürriyet ve imtiyazlarından mahrum bırakılmasıyla bozulan ilişkiler İmparatorun ölümünden sonra tekrar düzelmiştir⁴⁵.

³⁶ Nurettin Öztürk, s. 5., Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.31.

³⁷ Gezgin, s. 104., Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.31.

³⁸ David Magie, *Anadolu'da Romalılar II, Batı Anadolu ve Zenginlikleri*, (Çev. Nezh Başgelen, Ömer Çapar) Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002, s. 56.

³⁹ Akurgal, s. 290.

⁴⁰ Abdullah Yaylalı, "Antik Kyzikos Kenti ve Geleceği Üzerine Düşünceler", *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, s. 13; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 119.

⁴¹ William Smith, *Dictionary of Greek and Roman Geography*, Vol. 1, Harvard University, Boston 1865, s. 741; C. Smith- Robert Rustafjaell, "Inscriptions from Cyzicus" *JHS*, Vol. 22, 1902, s. 197; Magie, s. 56.

⁴² Nurettin Öztürk, s. 7; Bilge Umar, *Mysia*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2006. s. 16.

⁴³ Ertüzün, s. 31.

⁴⁴ Ertüzün, s. 31; Magie, s. 57.

⁴⁵ Ertüzün, s. 37.

MS 2. ve 3. yüzyıllarda Kyzikos altın çağını yaşamış ve en geniş sınırlarına ulaşmıştır⁴⁶. Bunun sonucunda da kentte yapılanma artmış, bir taraftan eski yapılar onarılırken, diğer taraftan pek çok anıtsal yapı inşa edilmiştir.

MS 120’de prokonsül olarak Kyzikos’a gelen genç Antonius’dan sonra, MS 117 yılında da Nicomedia’da (İzmit) depremde zarar gören şehrin onarılması ile ilgilenen Hadrian da Kyzikos’u ziyaret eder⁴⁷. Bu büyük olayın anısına da depremle yıkılan ünlü Zeus tapınağı onarılarak Hadrian’a adanır. Hadrian, Kyzikoslular tarafından 13. Olympos tanrısı olarak anılmış ve bunun şerefine de Kyzikos’u “Neokoria” (İmparator adına tapınak yaptıran kent) unvanıyla onurlandırmıştır⁴⁸.

Septimus Severus döneminde ılımlı bir politika izleyen Kyzikos, MS 2. yüzyılda Severus döneminde ikinci Neokoria unvanı ile ikinci kez ödüllendirilmiştir⁴⁹. MS 3. yüzyıl ortalarında Got saldırılarından Kyzikos dahil birçok kent olumsuz etkilenmiştir⁵⁰. Kyzikos’un Geç Roma döneminde 160 hektarlık bir alanla 24.000 nüfusu barındırdığı bilinmektedir⁵¹. MS 324 yılında I. Constantinus (307-337) Doğu Roma İmparatorluğu’nun başkenti olarak Constantinopolis’i yapınca Kyzikos’un şansı tersine dönmüş, gittikçe parlayan Constantinopolis’in yanında Kyzikos gittikçe önemini kaybetmiştir⁵². Başkent tarafından sömürülmeye başlanılan kentin önceleri şarabı, zeytinyağı ve balığı alınırken daha sonraları mermerleri de sökülüp götürülmüştür.

MS 543’te meydana gelen depremle kent büyük zarar görür ve bu olay sonucunda Kyzikos halkı kısmen Artake (Erdek)’ye göç eder⁵³. Kyzikos bu dönemden itibaren eski önemini kaybeder. MS 741 yılında İstanbul’u sarsan deprem, özellikle Kyzikos ve çevresinde de kendini hissettirir. Ancak MS 943’te meydana gelen korkunç

⁴⁶ Strabon, s. 61; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 119.

⁴⁷ Oktay Akşit, *Roma İmparatorluk Tarihi*, İstanbul 1985, s. 201.

⁴⁸ Hasluck, s. 187; Ertüzün, s. 38.

⁴⁹ Hasluck, s. 157; Hacer Motor, *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2010, s. 32; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 36.

⁵⁰ Ertüzün, s. 40; Umar, s. 580.

⁵¹ J. C., Russell, “Late Ancient and Medieval Population”, *Transactions of The American Philosophical Society*, New Series, Vol. 48, No. 3, 1958, s. 80; Has, s. 13.

⁵² Ersin Doğer, “Bizans Döneminde Kyzikos ve Çevresi”, II. Kyzikos Paneli, Bandırma 1989, s. 1; Ertüzün, *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar*, s. 41; Köker, “Kapıdağı Yarımadasında Bir Antik Kent, Kyzikos ve Sikkeleri”, s. 40; Motor, s. 34.

⁵³ Nurettin Öztürk, s. 7.

deprem kenti tümüyle yıkıma uğratmış ve son olarak 1064 yılındaki depremle de kent tamamen yıkılmış ve kaderine terk edilmiştir⁵⁴.

Kyzikos Orta Çağda bazı yerleşimlerine sahne olsa da, kentin mimari eserlerinde kullanılan mermerleri, bu dönemden sonra çeşitli yerlere özellikle de İstanbul'a taşınarak yeni yapılarda kullanılmıştır⁵⁵. Antik Çağ'da bölge ticareti ve sahip olduğu konumu ile adından çok söz ettiren Kyzikos, Arkaik dönemden Doğu Roma İmparatorluğu dönemine kadar önemli bir merkez olarak kalmayı başarmış⁵⁶, MS 324-1071 yılları arasında Ortaçağ, 1071-1261'de Selçuklu, 1261'den sonra da Osmanlı egemenliği altına girmiştir⁵⁷.

---

⁵⁴ Robert Habelt, *Epigraphica Anatolica*, Bonne 1986, s. 194., Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s.38.

⁵⁵ Habelt, s. 194.

⁵⁶ Nurettin Koçhan, "Kyzikos'tan İki Hellenistik Heykeltraşlık Eser", (Ed. Turan Takaoğlu), *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yayıncı'ya Sunulan Yazılar*, (ss. 207-212), Hitit Color, İstanbul 2006.; Korkmaz Meral, "Kyzikos Kurosü", (Ed. Birol Can- Mehmet Işık), *Doğudan Yükselen Işık-Arkeoloji Yazıları*, (ss. 361-365), Atatürk Üniversitesi, İstanbul 2008.

⁵⁷ Ertüzün, s. 41.

1.2. AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEM

Kyzikos'un çalışma konusu olarak belirlenmesindeki en önemli faktörlerden birisi, kentin şimdiye kadar mimari yönüyle özellikle de Hadrian Tapınağı ile ön plana çıkmasına rağmen kentin ekonomik durumunu günümüz itibariyle açıklayabilecek en önemli konu olan Kyzikos Sikkeleri konusundaki araştırma sayısının azlığıdır. Biri Doktora biri de Yüksek Lisans Tezi olmak üzere hazırlanan iki lisansüstü tez, Kyzikos'u sikke alanında değerlendiren başlıca iki çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tezlerin varlığına rağmen, Kyzikos hakkında sikke temelinde derli toplu bir çalışmanın yapılmamış olması, yapılan çalışmaların ise monografik tanıtımlara dayandırılması çalışma konusunun belirlenmesindeki diğer önemli bir faktördür.

"Kyzikos Hadrian Tapınağı 2010 Yılı Kazılarında Bulunan Define Sikkeleri" adlı bu çalışmada, 2010 yılında Kyzikos Hadrian Tapınağı kazılarında bulunan ve Geç Roma Dönemine tarihlendirilen defineye ait sikkeler Nüvizmatik metrolojisine göre incelenerek ayrıntılı tanıtımları yapılmıştır. Sikkelerin darp ediliş tarihleri ve definenin gömü tarihi birlikte değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda Kyzikos sikkeleri hakkında var olan çalışmaların günümüz itibariyle yeniden değerlendirilmesi ile tarihi süreçte kentin ekonomik durumu açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma kapsamında Kyzikos definesindeki Geç Roma Dönemi sikkeleri ve bu sikkelerin Antik dönem Anadolu'sundaki yayılım alanı incelenmiştir. Sikkelerin kazıda ortaya çıkarılışından temizliğine kadar olan süreci değerlendirilmiş ve daha sonra kataloglanarak incelenmiştir. Ele geçirilen sikkelerin fotoğrafları photoshop programıyla düzeltilerek hemen hemen orijinal boyutlarıyla resimler bölümüne yerleştirilerek çalışma görselleştirilmiştir. Sikkelere referans verilmesinde Geç Roma sikkeleri için en baş kaynak olan LRBC'den yararlanılmış, ayrıyeten bugün hala geçerli en iyi kaynaklar olan RIC ve BMC serilerinin konumuzla ilgili ciltleri referans olarak verilmiştir. Ayrıca SNG katalogları ve mevcut diğer yayınlardan da faydalanılmıştır. Araştırma kapsamında Kyzikos'ta çıkarılan sikkelerin değerlendirme yapılarak kentin sikke darbındaki sürecini açıklanmaya çalışılmıştır. Hem katalogdaki sikkeler hem de kaynaklardan elde edilen bilgiler ile birlikte Kyzikos'un Antik Anadolu dünyasında sahip olduğu yer ve zenginliğin ortaya konması amaçlanmıştır.

1.3. ARAŞTIRMALAR

Kyzikos sahip olduğu stratejik konum nedeniyle Anadolu'nun Klasik Dönem kentlerinin başında gelen bir antik kenttir. Kyzikos ile ilgili bilgilere antik kaynaklardan ulaşmaktayız. Bölge halkından ilk bahseden Homeros'tur⁵⁸. Daha sonra Strabon, kenti topoğrafyasının yanında överek bahsettiği muhteşem yapılarıyla da tanıtmaktadır⁵⁹. Ayrıca Aristeides'in söylevi de Kyzikos ile ilgili bilgi veren diğer bir antik kaynaktır. MS 167 yılında yazdığı bu söylevinde kenti etraflıca tanımlamış ve o döneme kadar geçirdiği tarihi süreç hakkında bilgiler vermiştir⁶⁰. Kyzikos denilince akla ilk gelen isimlerden birisi de şüphesiz F. W. Hasluck'tur. Hasluck, "Cyzicus" isimli eserinde Kyzikos'u, mitolojisi, tarihçesi, topoğrafyası ve mimarlık eserleri ile birlikte bir bütün olarak ele almıştır⁶¹. Türk araştırmacıların başında ise Reşit Mazhar Ertüzün gelmektedir. Hem Kyzikos hem de Kapıdağ Yarımadası hakkında arkeolojik, epigrafik ve mitolojik yönden incelemeler yapmıştır⁶². İlk araştırmalar, 1952'de Fıratlı⁶³ tarafından yapılan sondaj çalışmaları olup daha kapsamlı bilimsel çalışmalar ise, 1956 yılında Akurgal⁶⁴ tarafından yapılmıştır. 1988'de Yaylalı⁶⁵ tarafından, yüzey araştırması ve gerekli çalışmalar yapılarak, 1989'da Hadrian Tapınağı'nda kazı çalışmalarına başlanır. 1997'den sonra uzun süre ara verilen kazılar daha sonra, Koçhan⁶⁶ tarafından 2006 yılında tekrar başlatılır. Kentle ilgili diğer yayınlar arasında Yaylalı⁶⁷, Bakır⁶⁸, Doğer⁶⁹, Başaran⁷⁰, Tanrıver⁷¹, Koçhan⁷² ve Meral⁷³'in yayınları bulunmaktadır. Tez

⁵⁸ Homeros, *İlyada*, (Çev. A. Erhat- A. Kadir), Can Sanat Yayınları, 1993, XIII, s. 685.

⁵⁹ Strabon, s. 574.

⁶⁰ Ahmet Cüneydi Has, *Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2011.

⁶¹ Hasluck, *Cyzicus*, 1910.

⁶² R. M. Ertüzün, *Erdek, Kyzikos, Argonautlar ve Kharitler*, Erdek 1991.; R. M. Ertüzün, *Kapıdağ Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul 1998.

⁶³ Nezh Fıratlı, "Erdek Kyzikos Harabeleri Rehberi (Guide de Cyzique)", *TTOK Belleteni* 229, 1961.

⁶⁴ Ekrem Akurgal, "Kyzikos ve Ergili Araştırmaları, İon Yayılışının Tarihi Hakkında", *Anatolia I*, 1956, s. 43-51.

⁶⁵ Abdullah Yaylalı, "Kyzikos 1989 Kazı Çalışmaları", *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt II, (28 Mayıs-1 Haziran 1990), Ankara. s. 171-194.

⁶⁶ Nurettin Koçhan, Korkmaz Meral, Hacer Motor, Fevziye Güneş, "Kyzikos 2006 Yılı Kazısı", *29. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, (28 Mayıs-1 Haziran 2007 Kocaeli) Ankara 2008, 11-20.

⁶⁷ Abdullah Yaylalı, "Antik Kyzikos Kenti ve Geleceği Üzerine Düşünceler", *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 12-15.

⁶⁸ Tomris Bakır, "Roma Devrine Kadar Kyzikos'un Ön Tarihi", *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 3-11.

⁶⁹ Ersin Doğer, "Antik Kyzikos Ekonomisi Üzerine Gözlemler", *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 26-30.

⁷⁰ Cevat Başaran, "Güney Marmara'da Az Tanınan Bir Tarih Beldesi Kyzikos", *Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, 1988-1989, 57-71; Cevat Başaran, "Kyzikos'dan Birkaç Korint Başlığı", *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989.

⁷¹ Cumhur Tanrıver, "Daskyleion 1988 Yılı Kazılarında Ele Geçen Yazılı Buluntular Işığında Daskyleion-Kyzikos İlişkileri", *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989, 8-11.

⁷² Nurettin Koçhan, "Argonautlar Mitolojisine Göre Kyzikos Kentinin Topografik Yapısı", (Ed: Taner Korkut-Havva İşkan- Gül Işın) *60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, Anadolu'da Doğdu*, (ss. 423-426), *Ege Yayınları, İstanbul* 2004., Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon Ofset Form Matbaacılık, Bursa 2011.

⁷³ Korkmaz Meral, "Kyzikos Amphitheatr Işığında Amphitheatr'larda Düzenlenen Oyunlar", *Arkeoloji ve Sanat*, 94,

çalışmaları arasında ise Öztürk'ün kentteki Metroon kutsal alanıyla ilgili Yüksek Lisans⁷⁴ ile kentin kandillerini inceleyen doktora çalışması⁷⁵, Güneş⁷⁶ tarafından yapılan, kentin seramikleri ile ilgili bir Yüksek Lisans tezi, Motor'un⁷⁷ kent sikkeleri ile ilgili bir doktora tezi ve Has'ın⁷⁸ kentin sur duvarları ve limanları ile ilgili bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Kyzikos antik kentiyle ilgili en kapsamlı çalışma Koçhan tarafından yapılmıştır⁷⁹. Bu çalışmada kentin tarihi coğrafyası, ekonomik durumu ve yapıları hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

2000, 13-19.

⁷⁴ Nurettin Öztürk, *Kyzikos'da "Metron" Olarak Tanımlanan Yapı: "Mimarisi, Bezemeleri ve Plastik Eserleri"*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1994.

⁷⁵ Nurettin Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2003.

⁷⁶ Fevziye Güneş, *Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2008.

⁷⁷ Hacer Motor, *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2010.

⁷⁸ Ahmet Cüneydi Has, *Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2011.

⁷⁹ Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon Ofset Form Matbacılık, Bursa 2011.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ANTİK DÖNEMDE SİKKE DARBI

Sikke, belli bir ölçüye göre basılan madeni bir paradır ve ilkel devirlerden beri geçerli olan takas yöntemleri yerine, daha kullanışlı bir değişim aracı olarak icat edilmiştir. Değeri yetkili bir komisyonun veya devletin resmi damgası ile güvence altına alınmış, kullanışlı, belli bir şekil ve ağırlığı olan sikke, değişim vasıtası olarak kullanılan madenin kolayca taşınabilecek bir şekle sokulmasıdır⁸⁰. Sikkenin kullanılmasından önce ticaret, takas yöntemiyle yapılıyordu. Takas yönteminde bir inek almak isteyen onun yerine ya birkaç kuzu ya da belli oranda tam tartılmış maden vermekteydi. Gümüş ya da altın gibi madenlere sahip olanlar ise bunları belli ağırlıklarda taşımak zorunda kalıyorlardı⁸¹. Bu olaylar çok eski dönemlerden itibaren tam bir ağırlık sisteminin gelişmesine yol açmıştır. Bu sistemle yüzyıllarca büyük ve küçük çapta her türlü ticaret rahatlıkla yapılabiliştir. En erken dönemlerden itibaren kullanılan madeni parçaların sikkenin ortaya çıkışında ne derece etkili olduğu kesinlik kazanmamıştır.

Sikkenin icadı değişik tarihsel, ekonomik ve sosyolojik koşullar sonucunda olmuştur⁸². Sikkenin neden icat edilmiş olduğu sorusuna yanıt vermek hem kolay hem de zordur⁸³. İlk sikkelerin işlevi hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Sikkenin ilk olarak askerlerin ücretlerini ödemek ya da devlet tarafından ve devlete yapılan standart ödemeler gibi daha geniş bir alanda kullanıldığına ilişkin teoriler, sikkenin karakter ve özelliğine uygundur⁸⁴. Bir görüşe göre sikke, savaş giderleri, askerlerin ücretleri veya kamu çalışanlarının ücretlerinin ödenmesi, kamu harcamaları (yol, köprü) ve vergi toplanması gibi zorunlulukların ortaya çıkardığı bir ödeme aracı iken, bir başka görüşe göre ise, sikkenin icadının en basit nedeni, günlük ihtiyaçlar için yapılan ödemelerde standart bir ödeme aracına gereksinim duyulması idi. İlk sikkelerin MÖ 7. yüzyılın ilk yarısı içinde Batı Anadolu'da Antik çağın önemli merkezlerinden biri olan Lydialılar tarafından basıldığı bilinmektedir. Bu paraların dörtte üçü altın ve dörtte biri gümüş

---

⁸⁰ A. Semih Tulay, *Genel Nüvizmatik Sözlüğü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2001, s. 187.

⁸¹ Motor, s. 55.

⁸² Stefan Karwiese, *Antik Nüvizmatik Giriş*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2004, s. 12.

⁸³ Oğuz Tekin, *Eskiçağda Para*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2000, s. 6.

⁸⁴ Christopher Howgego, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitapevi, İstanbul 1998, s. 3.

karışımı olan elektrondan yapılmıştır⁸⁵. Sikkenin Lydia Krallığı tarafından icat edilmesinden sonra, sikke basımı Batı Anadolu'da hızla yaygınlaşmıştır. İonia bölgesinde çok sayıda kent sikke basmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalar en eski paraların Anadolu'da, özellikle Milet, Efes gibi önemli şehirlerde basılmış olduğunu ve elektrondan yapılmış olduğunu göstermektedir. Sikke basımı yüzyıllar boyunca gelişmiş ve Roma imparatorluğu döneminde en üst seviyeye ulaşmıştır⁸⁶. Roma, MÖ 753 yılında kurulmasına rağmen ilk sikkelerini yaklaşık 450 yıl sonra yani MÖ 3. yüzyılın başlarında basmaya başlamıştır⁸⁷. MÖ 3. yüzyılda iki önemli tehlike ile karşı karşıya kalmıştır⁸⁸. Bunlardan birincisi Yunanistan'daki Epiros'tan gelen Pyrrhos ikincisi de Kartacalılar'dır. İlkinde Pyrrhos İtalya'da bir başarı elde edememiş ve yurduna dönmüş, ikincisinde de Roma Kartacalıları ağır bir şekilde yenilgiye uğratarak Batı Akdeniz'in hakimi olmuştur. Yüzyıllık bir süreyi kapsayan bu süreçte Roma'nın alışverişte kullandığı sikke benzeri ilk ödeme aracı Aes Signatum olan dikdörtgen bronz parçalardır. Bunlar dökme tekniğiyle yapılmış olup, üzerlerinde çeşitli tipler yer almaktadır. Bazı örneklerde ise ROMANOM (Romalıların) yazısı vardı⁸⁹.

Antik çağda sikke basımı için kullanılan metaller esas olarak altın, gümüş ve bakır/bronz idi⁹⁰. Metal değeri olan sikkelerde altın ve gümüş kullanılıyordu. Anadolu'da basılan ilk sikkeler altın ve gümüş alaşımı olan elektrondan basılmışlardır. Günümüze kalmış çok sayıda elektron sikke vardır. Anadolu'da basılan sikkelerin metali Klasik ve Hellenistik çağlarda kısmen altın, ama daha ziyade gümüş ve bronz idi⁹¹. Roma imparatorluğu döneminde ise bronzdur. Fakat Anadolu toprakları dışında basılan Roma'nın asıl sikkeleri bronzun yanı sıra altın ve gümüşten de basılıyordu. Yunanistan'da gümüş, Roma dönemine değin en önemli sikke metali idi. Attika'daki ünlü Laurion gümüş madenleri Atina'nın sikke metali ihtiyacını fazlasıyla karşılamaktaydı⁹². Değerli maden yataklarına sahip olmayan kentler ise ithal yoluna gidiyorlardı. Anadolu'da Eskiçağda sikke üretiminde kullanılan ham madde-metal

⁸⁵ Howgego, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 3.

⁸⁶ Andrew Burnett, *Coinage in the Roman World*, Seaby Ltd., Londra, 1987, s. 19.; David R. Sear, *The History and Coinage of the Roman Imperators*, London 1998, s. 19.

⁸⁷ Mehmet Aktaş, "*Pisidia Antiocheia'sı Kent Sikkeleri*", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Konya 2006, s. 18.

⁸⁸ Tekin, *Eskiçağda Para*, s. 12; Oğuz Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri*, *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul 1994. s. 29.

⁸⁹ Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri*, s. 29; Aktaş, s. 18.

⁹⁰ Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri*, s. 23.

⁹¹ Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri*, s. 23.

⁹² Howgego, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 28.

değeri olan sikkeler için altın ve gümüş, itibari değerdeki bronz sikkeler içinse bakır ve kalay esas olarak geniş bir coğrafi alanda yer alan birkaç maden ocağından elde ediliyordu⁹³. Bu maden ocaklarının yeri ve önemine ilişkin bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Anadolu'nun batı bölgesi dışında elektron sikke basımına rastlanmamaktadır⁹⁴. MÖ 7. ve 6. yüzyıllarda elektron sikke basan kentler arasında Kyzikos'un yanı sıra batı Anadolu'daki Ephesos, Miletos, Phokaia, Erythrai, Klazomenai ile Samos ve Khios'u da sayabiliriz⁹⁵. Elektron sikkeler yerini MÖ 6. yüzyıl ortalarından sonra gümüş sikkelere bırakmıştır⁹⁶. Batı Anadolu'da da MÖ 6. yüzyılda elektron sikkelerin yerini gümüş sikkeler almaya başlamış, ancak bazı kentler elektron sikke basımına devam etmişlerdir⁹⁷.

Bir sikke serisinin ayarına ve ağırlığına karar verildikten sonra sikke basım işlemi gerçekleştirilmeye başlanır. En eski dönemlerden itibaren döküm ve darp (basma- kesme) olmak üzere başlıca iki yöntem uygulanmaktadır. Başlangıçta heykellerin ve figürinlerin dökülme biçimiyle benzer olup, hazırlanan kalıplarla gerçekleştirilmekteydi⁹⁸. Büyük olan sikkeler darp tekniğine uygun olmadığı için döküm tekniği kullanılmıştır. Hatta antik dönemde kalpazanlar, devletin resmi sikkelerini kopya etmede en kolay yol olduğu için bu yöntemi kullanıyorlardı. Seri üretim için darp tekniği, dökme tekniğine göre daha kullanışlıydı⁹⁹. Bu nedenle antik dönemde Yunan sikkelerinin çoğu darp tekniği ile üretiliyordu¹⁰⁰. Antik çağda darphane oldukça basit bir atölye idi. Antik bir darphanede, madeni eritmeye yarayan bir ocak, ölçü ve tartı aletleri, sikke kalıplarını basmaya yarayan çekiç, örs ve kalıpcı çubuğu gibi aletler bulunmaktaydı.

Basım esnasında ise, bir kalite kontrol memuru ve kasiyer dışında tartı işlerinden sorumlu bir kişi, ocakçı ve kalıpcı ile beraber en az üç kişiye daha ihtiyaç vardı¹⁰¹. Baskı işlemine sikkenin ön ve arka yüzüne konacak resim ve yazıların sertleştirilmiş

⁹³ Otto Morkholm, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri* (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitapevi, İstanbul 2000, s. 3.

⁹⁴ Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri*, s. 26.

⁹⁵ Oğuz Tekin, *Eskiçağda Para*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2000, s. 8; Motor, s. 56.

⁹⁶ Sabahat Atlan, *Grek Sikkeleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1993, s. 20; Tekin, *Eskiçağda Para*, s. 8.

⁹⁷ Oğuz Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1997, s. 81.; Tekin, *Eskiçağda Para*, s. 8; Motor, s. 56.

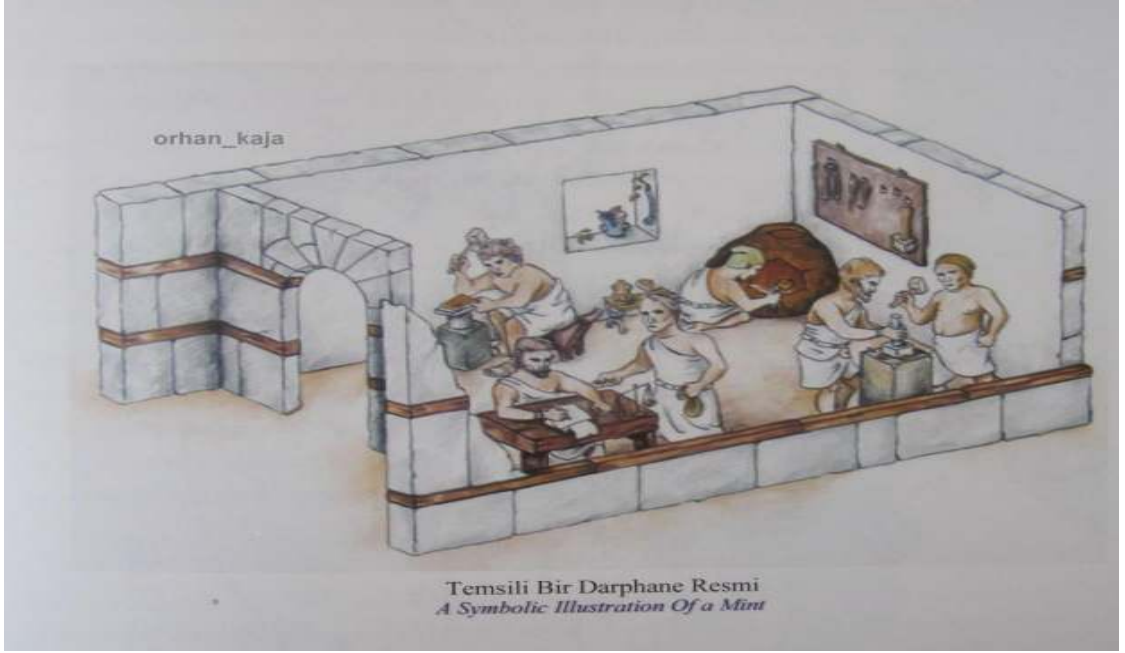
⁹⁸ Cevat Başaran, *Arkeolojiye Giriş*, Akademik Araştırmalar, Erzurum 1998, s. 247.

⁹⁹ Howgego, *Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 30; Karwiese, s. 37.

¹⁰⁰ Howgego, *Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 30; Başaran, *Arkeolojiye Giriş*, s. 247; Carradice-Price, *Hellen Dünyasında Sikke*, (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitapevi, İstanbul 2001, s. 51.

¹⁰¹ Recep Okçu, Ebru Dumlupınar, Aynur Artar, *Bursa Arkeoloji Müzesi Sikke Teşhir Kataloğu*, Uludağ Üniversitesi, Bursa, s. 16.

bronzdan yapılan kalıplara ters olarak kazılması ile başlanır; sikkenin ön yüz kalıbı örs üzerindeki çukura konur, sikke olacak maden ısıtılarak bu kalıbın üzerine yerleştirilir; arka yüzü oluşturan üst kalıp ise (çubuk şeklindeki ıspamta) hazırlanan ısıtılmış metalin üzerine konarak üstten vurulmak suretiyle darp işlemi tamamlanırdı.

2.2. KYZIKOS SİKKE DARBI VE DARPHANESİ

Darphane sözcüğü genelde belirli bir kentin sikkelerinin basıldığı yer anlamında kullanılmakta olup, darphanelerin, sikkeler üzerinde adı geçen kentte yer aldığı düşünülmektedir¹⁰². Bu varsayım doğru kabul edilse de, şimdiye kadar az sayıda kentte darphane olarak kullanılan yapı belirlenmiştir. Düzenli sikke üretimi yapan büyük darphanelerin, bu işe yönelik bir yapı kompleksine sahip olmaları gerekirdi. Bu tür yapılar, herhangi bir sikke darbi olmadığı zamanlarda da varlıklarını korumuştur. MÖ 258'e ait bir papirüsten anlaşıldığı kadarıyla Alexandria'daki Ptolemaios darphanesi bürokratik bir krizden dolayı bir süre üretimine ara vermiştir¹⁰³. Yapılan kazılar neticesinde Atina'daki darphanenin, MÖ 5. yüzyıl sonundan MÖ 1. yüzyıl sonlarına kadar agorada yer aldığı anlaşılmıştır¹⁰⁴. Üstü açık bir avlunun etrafında çeşitli büyüklükteki odalardan oluşan darphanede, kamuya ait köleler çalışıyordu. Roma'daki darphane ise, Cumhuriyet dönemi boyunca Capitol tepesindeydi¹⁰⁵.

Kyzikos kenti hem Marmara denizi içinde, hem de karaya çok yakın olması nedeniyle konumu açısından önemli bir yere sahipti. Bir yönü ile Çanakkale boğazını, diğer yönü ile Marmara denizini kontrol edebiliyordu. Ekonomik gücünü yansıtan en önemli öge ise üzerinde "Ton balığı"nın yer aldığı elektron sikkeleri idi¹⁰⁶. Ayrıca Mysia bölgesindeki kentler içinde en erken sikke basan Kyzikos'tur. Elektron sikkelerinin Anadolu'nun kuzeybatısı dışında Bulgaristan, Romanya ve Güney Rusya'da kullanılmış olması kentin ekonomik gücü olarak kabul edilebilir. Pers yönetiminde iken sikke kentin altın sikke basması bu dönemde refah düzeyinin yüksek olduğunu gösterir¹⁰⁷. MÖ 4. yüzyıla kadar altın ve gümüş miktarının kontrol edildiği elektron sikkeler basan Kyzikos, MÖ 3. yüzyılda Marmara denizindeki ulaşımı, dolayısıyla ticaretin güvenliğini sağlıyordu. MÖ 6. yüzyıldan Büyük İskender dönemine kadar Kyzikos elektron sikkelerinin her yerde geçerli "uluslararası" nitelikte olması, kentin ekonomik gücünü göstermektedir. MÖ 4. yüzyılın ortalarında bölge ticaretini

¹⁰² Cecile Morrisson, *Antik Sikkeler Bilimi Nüsmatik Genel Bir Bakış*, (Çev. Zeynep Çizmeli Ögün), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002, s. 101; Howgego, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 33; Motor, s. 71

¹⁰³ Howgego, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 31; Motor, s. 71.

¹⁰⁴ Howgego, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 31.

¹⁰⁵ Sabahat Atlan, *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1976, s. 25.

¹⁰⁶ Howgego, s. 6; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 39.

¹⁰⁷ Mansel, s. 259; Sevin, s. 49; Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 39.

kontrol altında tutan kentin para sistemi stater büyük değer kazanmış ve diğer kentlerin para birimleri için değer ölçüsü durumuna gelmiştir¹⁰⁸.

İlk sikke basan kentlerin ortak özelliği önemli ticaret merkezleri olmalarıdır. Bu durumda Kyzikos'un da MÖ 6. yüzyılın ortalarından itibaren sikke basmaya başlaması hiç de şaşırtıcı değildir. Kent, MÖ 6. yüzyıl ortalarında başladığı elektron sikke darbını MÖ 4. yüzyıla değin sürdürmüştür¹⁰⁹. Antik yazarların sıkça bahsettiği ve yazıtlarda da adları geçen Kyzikos staterleri ve hekteleri yaklaşık olarak MÖ 478'lerden 387'lere, hatta daha sonrasında antik dönem boyunca geniş bir sirkülasyona sahne olmuştur¹¹⁰. MÖ 5. yüzyılın en önemli sikkeleri, Kyzikos ve Lampsakos'un altın staterleridir¹¹¹. Kyzikos, MÖ 6. ve 5. yüzyıllarda az sayıda gümüş sikke de basmıştır¹¹². Kyzikos'un elektron sikkeleri, MÖ 5. yüzyıl boyunca kesintisiz devam etmiş, gümüş basımları ise, MÖ 450'den sonra azalmıştır¹¹³. MÖ 4. yüzyılda yazısız elektron sikkelerinin yanı sıra, üzerinde etnikon bulunan gümüş sikkelerde görülür¹¹⁴.

Kyzikos'da yer alan darphane, MÖ 5. yüzyılın sonlarından MÖ 3. yüzyılın sonlarına kadar elektron sikkelerini basmıştır. Antik yazarların eserlerinde, "Kyzikene" diye bilinen kent staterlerine sıklıkla rastlanır Örneğin Xenophon, Anabasis'inde askerlerin ayda bir darik maaş alırlarken bir Kyzikene almaya başladıklarından bahseder¹¹⁵. Fakat Kyzikenenin gümüş olarak değeri tam olarak bilinmemektedir. Zaman içinde farklı yerlerde farklı uygulamalara tabi olduğu anlaşılıyor.

Anadolu'da Pers egemenliği döneminde Perslerin sikke basımına müdahale etmedikleri¹¹⁶, hatta bazı kentlere sikke basma hakkı verdiği, özellikle Kyzikos ve Lampsakos kentlerinin altın sikke basımlarını sürdürdüğü görülmektedir¹¹⁷.

Pers yönetimi sırasında Yunan kentleri, MÖ 6. ve 5. yüzyılda Kyzikos'un bastığı elektron sikkeler dışında genellikle gümüş sikkeler basmışlar, altın sikke basma hakkı

¹⁰⁸ Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*. s. 39.

¹⁰⁹ Colin M. Kraay, *Archaic and Classical Greek Coins*, Newyork 1976, s. 27; Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu*, s. 87.

¹¹⁰ Barclay V. Head, *British Museum Department of Coins and Medals*, London 1909, s. 20. Motor, s. 73.

¹¹¹ George Francis Hill, *A Handbook of Greek and Roman Coins*, Macmillan and Co., Limited, London 1899, s. 14.

¹¹² Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu*, s. 89.

¹¹³ Motor, s. 72.

¹¹⁴ Carradice-Price, *Hellen Dünyasında Sikke*, s. 111.

¹¹⁵ Barclay V. Head, *Historia Numorum, A Manual of Greek Numismatics*, Oxford, London 1887, s. 522.

¹¹⁶ Howgego, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, s. 55.

¹¹⁷ Veli Sevin, *Eski Anadolu ve Trakya, Başlangıçtan Pers Egemenliğine Kadar, Anadolu'da Pers Egemenliği, İletişim Yayınları*, 2002, s. 129; Bakır, "Kyzikos-Daskyleion İlişkileri", s. 13; Motor, s. 73.

sadece Pers Büyük Krallığına ait bir hak olarak kalmıştır. Altın sikke basmak tam bir bağımsızlık göstergesi olduğu için, bu olay daha sonraları Makedonya Krallığı ve Roma da aynı kalmış hatta merkezi otoriteye karşı ayaklanan herhangi birinin yaptığı ilk iş altın sikke basmak olmuştur¹¹⁸. Ayrıca Pers Krallığı dahilindeki Yunan Kentleri MÖ 6. ve 5. yüzyıllarda elektron para basan bazıları hariç (Kyzikos gibi) genellikle gümüş para basmışlardır.

Kyzikos darphanesi başka kentler içinde sipariş üzerine para basmış ve başka semboller yanında kendi sembolünü de kullanmıştır. MÖ 4. yüzyılda Olbia kenti, parasına düzen getirmek için Kyzikos sistemini kullanmış, değişim oranını ona göre ayarlatmış (10 gümüş Olbia stateri= 1 kyzikene) ve bu darphanede para bastırılmıştır¹¹⁹. Sicilia'dan Gela ya da Syrakusai, İtalya'dan Neopolis ya da Taras, Thebes, Delos, Kyrene ya da Korinth kentleri de Kyzikos darphanesine para bastıran kentler arasındadır¹²⁰.

Kyzikos, MÖ 6. ve 5. yüzyıllarda az sayıda da olsa gümüş para basmıştır¹²¹. Bu yıllara kadar kent, Phokaia ve Lesbos adası gibi elektron para basmayı sürdürmüştür. Fakat MÖ 550-475 yıllarında Yunan-Pers savaşlarından hemen sonra artan gümüş para üretimi kenti de etkilemiştir¹²². Savaş sonu altın rezervlerinin Perslerin eline geçmesi, gümüş kullanımının artmasının başlıca nedeni olmuştur. MÖ 4. yüzyıl sonlarına doğru kent, elektron sikke basımını bıraktıktan sonra ön yüzde Demeter veya Persephone arka yüzde omphalosta oturan Apollon tipiyle gümüş stater basımını sürdürmüştür¹²³.

Sikkelerin arka yüzlerindeki boşlukta, darphane isimlerine yer verilmiştir¹²⁴. Bu olay MS 3. yüzyıl ortalarından itibaren görülmeye başlanır. Darphane işareti arka yüzde, tipin yer aldığı zeminin alt kısmında bulunur. Darphane isimleri genelde bir harften oluşmaktadır. Örneğin R=Roma, T=Ticinum ve C=Cyzicus darphanelerini göstermektedir¹²⁵. MS 274'ten sonra hemen hemen bütün Roma sikkeleri üzerinde, o sikkenin hangi darphanede basıldıklarını gösteren atölye işareti yer almaya

¹¹⁸ Atlan, *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler*, s. 6; Köker, s. 45.

¹¹⁹ Price Carradice, *Coinage In The Greek World*, London, 1988, s. 96

¹²⁰ Charles Seltman, *Greek Coins*, Methuen and Co.Ltd, London, 1955, s. 113.

¹²¹ Oğuz Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu Arkaik ve Klasik Çağlar*, s. 87.

¹²² Price Carradice, *Coinage In The Greek World*, s. 30.

¹²³ Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu*, s. 87.

¹²⁴ P. V. Hill-J. P.C. Kent, LRBC I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A. D. 324-346*, Spink&Son Ltd. London 1960, s. 111; Tekin, *Yapı Kredi Koleksiyonu Grek ve Roma Sikkeleri*, s. 32; Tekin, *Eskiçağda Para*, s. 17.

¹²⁵ Hill, *Ancient Greek and Roman Coins*, s. 229.

başlamıştır¹²⁶. MS 3. yüzyıl boyunca bazı Antoninianus'ların arka yüzdeki kesimlerinde, Roma atölyelerini gösteren roma rakamları yer almaktaydı. Atölye işaretlerinin genelde darphane işaretleriyle birleştiğini görmekteyiz.

---

¹²⁶ Motor, s.78.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KYZİKOS HADRIAN TAPINAĞI 2010 YILI KAZILARINDA BULUNAN DEFİNE SİKKELERİNİN TEMİZLİĞİ VE KORUMA İŞLEMLERİ

Metaller, basımının hemen ardından toprak altında ve toprak üstünde kimyasal ve elektrokimyasal tepkimelerle bünyesel değişime uğrarlar. Sikkeler de basımının hemen ardından hava ile etkileşime girer girmez aşınmaya başlar. Sikke üzerindeki ince bir tabaka oksitleşerek patina adı verilen bakır oksit oluşumu olan kübrit tabakası oluşturur. Bu mat görünümlü patina genellikle paranın daha fazla aşınmasını engeller. Fakat havadan, toprak ve denizden kaynaklanan kirlilik daha fazla aşınmaya yol açmaktadır.

İyi bir patina sikkeden çıkartılmamalıdır. Çıkarılırsa; parlak ve yeni yapılmış korunaksız yüzey tekrar oksitlenir ve sikkenin metalinde kayba neden olur. Aşınma süreci sikke gömüldüğünde bitmez, toprakta bulunan asit ve tuzlar sikke metalini etkiler. Toprak altından çıkartılan sikkelerde kirlenme istisnadan ziyade bir kuraldır. Bu nedenle genellikle kazı sırasında elde edilen sikkelerde bu aşınma mevcuttur.

Değişik yollarla ele geçen sikkeler üzerindeki betimleri anlamak, yorumlayabilmek, lejantları okuyabilmek sikkeleri iyice incelemek ile mümkündür. Ancak sikke yüzeyinde bulunan bu tabakanın temizlenip temizlenmemesi tartışma konusudur. Kimileri sikke üzerine hiçbir işlemin yapılmaması gerektiğini savunurken bir kısım ise sikkenin tam olarak anlaşılması için dikkatli bir temizliğin yapılmasını savunmaktadır. Eğer sikke üzerinde temizliğe karar verildiyse bu temizleme işleminin çok titiz bir çalışma gerektirdiği kesinlikle unutulmamalıdır. En iyi temizlik yöntemi eser üzerine müdahalenin en az olduğu yöntemdir.

Temizlik yapılırken mümkün olduğu kadar az kimyasalla, mümkün olduğu kadar az işlem yapılmalıdır. Henüz sikke temizleme işlemleri tam olarak anlaşılmadığından, sikkeye yapılacak işlem ne kadar az olursa temizlikten sonra daha büyük problemlerin olma ihtimali de o kadar azalır. Sikke üzerine uygulanan bu işlemler çok dikkatli bir şekilde yapılmalı ve tüm bu uygulamaların birer kaydı tutulmalıdır.

Kyzikos antik kentindeki¹²⁷ Hadrian Tapınağı'nda 2010 yılında yapılan kazılar sırasında 30D açmasında 196 adet bronz sikke bulundu. Bu 196 adet bronz sikke restorasyon ve konservasyon için 2011 yılında Bandırma Müzesinde işleme tabii tutuldu.

2010 Kyzikos kazısında bulunan ve temizliği yapılacak olan bronz sikkelerin çoğunda korozyonun bir çeşidi olan ve yukarıdaki bölümlerde de bahsettiğimiz bronz hastalığı görülmekteydi. Bundan önce de bahsettiğimiz gibi alaşımlar iki veya daha fazla elementin birleşiminden meydana geldikleri için ve bu elementler arasında elektropotansiyel farkı olduğundan toprak altında daha fazla bozulmaya uğramaktadırlar. Kyzikos sikkeleri bronzdan yani bakır ve kalayın birleşiminden meydana gelen bir bakır alaşımı olduğundan toprak altında daha fazla bozulmaya uğramışlardır. Birkaçının yüzeyi tamamen aşınmış olduğu için, üzerlerindeki lejantlar ve simgeler görülmemektedir.

Sikkelerin Genel Görünümü

¹²⁷ Nurettin Koçhan, Korkmaz Meral, "Kyzikos 2010", 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt, (23-28 Mayıs 2011), İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, Ankara 2012, s. 257.

Temizleme aşamasında ilk iş olarak sikkelerin ilk durumunun fotoğrafları çekildi. Kazı sezonunda çıkarıldıktan sonra hiçbir işlem yapılmayan sikkelerin üzerindeki toprak ve kum tabakası yumuşak fırçalarla fırçalanarak temizlendi. Bundan sonra kuru temizleme dediğimiz mekanik temizlemeye başlandı. Bu aşamada dişçi motoru, bisturi ve tel fırçayla üzerlerindeki toz ve korozyon tabakası metali zedeleyip çizmeden alınmaya çalışıldı.

Sikke Üzerindeki Korozyonun Dişçi Motoru ile Temizlenmesi

Sikke Üzerindeki Korozyonun Bisturi ile Temizlenmesi

Kimyasal işlem için hazır hale getirilen sikkeler, korozyonun pasifize edilmesi amacıyla % 3'lük BTA¹²⁸ çözeltisi (3 gram BTA bir ölçü kabına konur, üzerine 100 ml'ye kadar alkol doldurulur, BTA eriyinceye kadar karıştırılır.) içine konularak kontrollü olarak dört gün boyunca, hava almayan kaplarda bekletildi.

Sikkelerin BTA Çözeltisinde Bekletilmesi.

Ardından BTA'dan arındırılmak için her gün değiştirilmek üzere saf su içerisinde bekletildi.

Kimyasaldan arındırma işleminin ardından, tekrar mekanik yöntemle, kalan korozyon tabakası eserin patinasına zarar vermeyecek şekilde temizlendi. Bu işlem için yine 15 numaralı bisturi ucu ve dişçi motoruyla tel fırça kullanıldı.

Bu işlemlerden sonra ise eserin yeniden bozulmaması için yüzeyinin hava ile temasının kesilmesi gerekiyordu. Son olarak eserler, üzerinde koruyucu bir film tabakası oluşturulmak amacıyla, aseton içinde hazırlanmış % 3'lük Paraloid B-72¹²⁹ çözeltisine (100 cc aseton içinde 3 gr paraloid B-72 eritilir.) daldırılarak, konsolidasyonları tamamlandı.

¹²⁸ Bronz ve bakır alaşım eserlerde korozyon inhibitörü olarak kullanılmaktadır.

¹²⁹ Yapıştırıcı olarak da kullanılabilen bu malzemeyi, uyguladığımız eserlerde koruyucu lak ve sağlamlaştırıcı olarak kullandık.

Sikkelerin Paroloid B-72 Çözeltisine Daldırılması.

Tüm bu işlemlerden sonra depoda saklanacak olan eserler için birkaç noktaya değinmekte fayda var. Depoda saklanacak eserlerin, mutlaka çok iyi ve dikkatli bir şekilde paketlenmesi gerekir. Paketleme malzemesi olarak, asidi alınmış kâğıtlar ve kartonlar, pamuk; ara dolgusu olarak da polietilen köpük kullanılabilir.

Eserler gruplandırıldıktan sonra, bağıl nemin % 45-55 olduğu yerlerde, ortalama 18-24 derece sıcaklıkta ve tercihen karanlık bir ortamda depolanmalıdır. Seramik eserler, metal objeler ve cam eserler, bozulmaları birbirlerini etkileyeceğinden, aynı yerde, karışık olarak asla saklanmamalıdır. Aynı şekilde, metal eserler birbirleri ile temas içinde olmamalıdır.

Eserlerin periyodik bakımları aksatmadan yapılmalıdır. Bu bakımlar sayesinde, tekrar müdahale gerektiren eserlere zamanında gereken işlemler yapılmış olacaktır. Bronz eserler üzerindeki lakın durumu kontrol edilmeli, gerekiyorsa lak yenilenmelidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KYZİKOS HADRIAN TAPINAĞI 2010 YILI KAZILARINDA BULUNAN DEFİNE SİKKELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Define darphanelere göre gruplanmış, darphaneler içinde de kronolojik olarak imparatorlara göre sıralanmıştır. Bunlardan ilk olarak;

4.1. DARPHANELERİNE GÖRE

Tez çalışmam olan sikkeler arasında Roma İmparatorluğu topraklarında faaliyet gösteren İmparatorluk darphaneleri dört ana grupta toplanmaktadır¹³⁰. Doğuda: Antiochia; Merkezde: Roma; Balkanlar ve Küçük Asya'da: Thessalonica, Heraclea, Nicomedia, Kyzikos bulunmaktaydı. Her kentte ele geçen sikkeler kronolojik olarak imparatorlara göre sıralanmıştır. Definde ele geçen Roma imparatorlarının ve ailelerinin kısa biyografilerine yer verilmiş, katalogda bulunan imparatorlar başlıkların altında parantez içinde belirtilmiştir.

4.1.1. THESSALONICA

298-299'dan önce Thessalonica'da imparatorluk darphanesi kurulmamıştır. Bundan sonra MS 303 yılına kadar kesintisiz ve 308-313 yılları arasında da tekrar faaliyet göstererek altın, gümüş ve aes (bronz) basmıştır¹³¹. Katalogda 1.2.3 numara ile sıralanan sikkeler Thessalonica kentine aittir.

4.1.1.1. İmparatorlara Göre

Thessalonica kentinde darp edilen toplam 3 adet sikke bulunmaktadır. Bunlar I. Constantin, Helena ve II. Constantius' a ait sikkelerdir.

4.1.1.1.1. I. Constantin (MS 307-337)

(Kat. No. 1)

Tarihte "Büyük" (Magnus) lakabıyla anılan Flavius Valerius Constantinus, I. Constantius Chlorus ve Helena'nın oğlu olarak MS 27 Şubat 272 veya 273'te (veya 285'te) Naissus'ta doğmuştur¹³². MS 306 yılında imparator ilan edilen Constantin

¹³⁰ Yücel Akat, *İncilipınar Definesi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1986, s. 5.

¹³¹ Akat, s. 6.

¹³² Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 294.

Maximianus'un kızı ile evlendiğinden kendisine "Agustus" unvanı verilmiştir¹³³. MS 308 yılında Carnuntum Kongresi'nde tekrar "Caesar" rütbesine indirildi. Constantin, Germanlara, Gothlara ve Sarmatlara karşı savaştı. En son Persler üzerine yapacağı sefer sırasında rahatsızlandı ve 22 Mayıs 337 yılında öldü¹³⁴. Ölmeden önce Nicomedia piskoposu Eusebius tarafından vaftiz edildiği söylenmektedir¹³⁵. Büyük Constantin yaptığı icraatlarla, Roma imparatorluk tarihine damgasını vuran imparatorlardan birisidir. Constantin devlet idaresinde ve memuriyetlerde bazı yenilikler ve değişiklikler yapmıştır. Constantin ekonomik alanda da bazı değişiklikler yaparak, İmparatorluğun altın sikkesi olan aureus'un yerine, solidus adı verilen ve daha hafif olan yeni bir altın sikkeyi tedavüle soktu. Sonrasında aureus zamanla tedavülden kalkarak yerini solidus'a bıraktı¹³⁶. Ayrıca Constantin Roma'yı İmparatorluğun başkenti olarak zayıf ve savunmasız gördüğünden yeni bir başkent ihtiyacı duymuş ve stratejik konumu nedeniyle Byzantion'u seçmiştir. MS 11 Mayıs 330 yılında Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti olarak açılışı yapılmış, adı kısa bir süre korunduktan sonra, sonradan imparatorun adından dolayı Constantinopolis olarak değiştirilmiştir¹³⁷.

4.1.1.1.2. Helena (I. Constantin'in annesi MS 307-337)

(Kat. No. 2)

Roma İmparatoru Constantius Chlorus'un eşi ve I. Constantin'in annesidir.¹³⁸ Constantin'in annesi Helena, Augusta olarak görülmektedir¹³⁹. Helena, MS 324 yılında oğlu tarafından Augusta ilan edilmiştir¹⁴⁰.

4.1.1.1.3. II. Constantius (MS 337-361)

(Kat. No. 3)

MS 317 yılında Sirmium'da dünyaya gelen II. Constantius, Büyük Constantin ve Fausta'nın üç oğlundan birisidir¹⁴¹. Babalarının ölümünden sonra MS 337 yılında diğer

¹³³ Vedat Keleş, *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2009, s. 19.

¹³⁴ Oktay Akşit, *Roma İmparatorluk Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 559.

¹³⁵ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, s. 296.

¹³⁶ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, s. 297.

¹³⁷ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, s. 297.

¹³⁸ Helena, Erişim Tarihi: 20.09.2013, <http://tr.wikipedia.org>.

¹³⁹ Nezahat Baydur, *Roma Sikkeleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1998, s. 101.

¹⁴⁰ Mesut Ceylan, *Tokat Müzesi'ndeki Roma İmparatorluk Dönemi Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2013, s. 30.

¹⁴¹ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, s. 299; Ceylan, s. 31.

kardeşleriyle beraber Augustus¹⁴² unvanı aldı. Constantius Roma tarihinin en kanlı savaşlarından biri olan Musra savaşı sonucunda Magnentius'un ordusunu yenilgiye uğratarak, Magnentius'un intihar etmesine sebep olmuştur¹⁴³. MS 351 yılında Roma'nın hakimi olmuş, kuzeni Iulianus'un askerleri tarafından imparator ilan edilmesi üzerine Iulianus'un üzerine giderken hastalanıp MS 361 yılında ölmüştür¹⁴⁴. II. Constantius ve Constans, 346 ve 348 yıllarında billon¹⁴⁵ darbında yenilik yapıp, follisin yerine, ağırlık ve saflıkları ayrı olan üç birim kullanılmaya başlanmıştır¹⁴⁶.

4.1.2. CONSTANTINOPOLIS

Thrakia bölgesinin en önemli kenti olan Byzantion, MS 330 yılından sonra Constantinopolis adını almıştır¹⁴⁷. Plinius'a¹⁴⁸ göre önceleri Lygos adını taşıyan geçmiş tarih öncesi dönemlere kadar uzanan kent, Roma İmparatoru Septimus Severus (193-211) tarafından yakılıp yıkıldıktan sonra, bir süre tüm önemini yitirmekle beraber, imparator I. Constantinus (306-337) döneminde baştanbaşa genişletilip yenilenerek Roma İmparatorluğu'nun başkenti haline getirilmiştir¹⁴⁹. MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun doğu-batı olarak ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti olmuştur. Aynı zamanda Hıristiyanlığın merkezlerinden biri olan İstanbul, 1453'te Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedildikten sonra Müslümanların en önemli kentlerinden biri sayılmıştır.

4.1.2.1. İmparatorlara Göre

Definemizde Constantinopolis kentinde darp edilen toplam 11 adet sikke bulunmaktadır. Bunlardan I. Constantin'e ait 4, II. Constantine'e ait 2, II. Constantius'a ait 2, VRBS Roma'ya ait 2 ve tanımlanamayan 1 adet sikke bulunmaktadır.

¹⁴² Evrenin kutsal sahibi aziz yüce anlamındadır.

¹⁴³ Keleş, *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri*, s. 20.

¹⁴⁴ David R. Sear, *Roman Coins and Their Values*, Seaby Publications Ltd, London 1988, s. 335.

¹⁴⁵ Bakıra % 40 gümüş katarak elde edilen sikke madeni. Ayrıntı bilgi için bkz. Tulay, s. 43.

¹⁴⁶ Baydur, *Roma Sikkeleri*, s. 104.

¹⁴⁷ Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s. 20.; Constantinopolis, Erişim Tarihi: 15.05.2013, www.belgeler.com.

¹⁴⁸ Plinius, *Natural Historia*, IV. s. 46.

¹⁴⁹ Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s. 21.

4.1.2.1.1. I.Constantin (MS 307-337)

(Kat . No. 4, 5, 6, 7)

Kat No 4, 5, 6, 7'de imparator portreleri sağı dönük olarak profilden resmedilmiş, arka yüz tiplerinde ise iki asker karşılıklı ayakta, aralarında iki standart bulunmaktadır.

4.1.2.1.2. II. Constantin (MS 337-340)

(Kat. No. 8, 9)

Büyük Constantin ve Fausta'nın en büyük oğlu olan Flavius Cladius Constantius doğumundan kısa bir süre sonra Caesar yapıldı¹⁵⁰. Babasının ölümünden sonra Augustus unvanını alan II. Constantin, kardeşi Constans ile birlikte ülke idaresinin başına geçti. Britannia Gallia ve İspanya'yı kendi yönetimine aldıktan daha sonraları kardeşiyle anlaşmazlığa düşerek MS 340 yılında öldürüldü¹⁵¹.

4.1.2.1.3. II. Constantius (MS 337-361)

(Kat. No. 10, 11)

Ele geçen iki sikkede de imparator profilden sağı dönük olarak başında defne çelenği ile betimlenirken, arka yüz tiplerinde ise iki asker ve iki sancak betimlenmiştir.

4.1.2.1.4. Vrbs Roma

(Kat. No. 12, 13)

Roma şehrinin personifikasyonudur. Miğferli ve kalkanlı olarak gösterilen Roma, genelde asa yada mızrak tutarak betimlenirken bazen de küçük Victory figürünü veya küre tutarken betimlenmektedir¹⁵².

Her iki sikkede de (Kat. No. 12, 13), ön yüzde Roma miğferli büstü ile sola dönük olarak betimlenirken Kat No. 12'nin arka yüzünde iki asker aralarında bir sancak, Kat No 13'de ise Roma'nın kuruluş efsanesi olan dişi kurt ve ikizler görülmektedir.

¹⁵⁰ Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri*, s. 43.; Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, s. 298.; Baydur, *Roma Sikkeleri*, s. 99.

¹⁵¹ Keleş, *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri*, s. 20.

¹⁵² Melih Arslan; *Museum Of Anatolian Civilizations Roman Coins*, Ana Basım AŞ. , Ankara 1992, s. 164.

4.1.3. HERACLEA

Tekirdağ'da bulunan antik Roma şehridir. Tarihi Bizans'a dayanan kentin eski adı Perinthos'tur. MÖ 600 yılında Samoslu kolonistler tarafından kurulmuştur¹⁵³. Antik çağlardaki ismi ile Perinthos'un adının kökeni ve tarihi hakkında çeşitli tartışmalar vardır. Tarihçi Herodot Perinthos'un bir Trak kalesi olduğundan ve Perinthosluların saldırılarda özgürlüklerini yiğitçe savunduklarından bahseder¹⁵⁴. Trakyanın ticarete atılmasından sonra kurulan kent iki doğal limana sahip olmasından dolayı bütün çağlarda önem kazanmıştır. Perinthos'un kuruluş efsanesinde Herakles (Herkül)ve elinde meşalesiyle Artemis yer alır. Bu nedendir ki MS 2. yüzyıldan sonra ismi HERAKLEÏA olarak değişir¹⁵⁵.

4.1.3.1. İmparatorlara Göre

Heraclea kentinde darp edilen toplam 9 adet sikke bulunmaktadır. Bunlardan I. Constantin'e ait 3, Helena'ya ait 1, II. Constantius'a ait 4, VRBS Roma'ya ait 1 adet sikke bulunmaktadır.

4.1.3.1.1. I. Constantin (MS 307-337)

(Kat. No. 15, 16, 17)

Kat. No. 15, 16, 17' de imparator büstleri sağa dönük olarak resmedilirken, arka yüz tiplerinde ise Kat. No. 15, 16 çelenk içinde VOT XXX, Kat. No.17'de ise iki asker iki sancak betimi yer almaktadır.

4.1.3.1.2. Helena

(Kat. No. 18)

Helena gerdanlıklı montlu büstü ile betimlenirken, arka yüzde ise Securitas ayakta sola, sağ elinde dal, sol eliyle elbisenin kenarını tutarken işlenmiştir.

4.1.3.1.3. II. Constantius

(Kat. No. 19, 20, 21, 22)

Kat. No 19'da imparator sola dönük olarak, arka yüzde karargah kapısı işlenirken, Kat. No. 20, 21, 22'de imparatorlar sağa dönük olarak verilmiş ve arka yüz

¹⁵³ Heraclea, Erişim Tarihi: 12.11.2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/Marmara_Ere%C4%9Flisi.

¹⁵⁴ Herodotos, *Herodot Tarihi*, (Çev. Müntekim Ökmen), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004, s. 247

¹⁵⁵ Heraclea, Erişim Tarihi: 12.11.2013, <http://www.tekirdag.gov.tr/ilceler.asp?id=7>.

tiplerinde ise sancak ve asker betimi yer almaktadır.

4.1.3.1.4. Vrbs Roma

(Kat. No. 23)

Roma'nın miğferli büstü sola dönük olarak betimlenmiş, arka yüzde ise; iki asker bir sancak betimi işlenmiştir.

4.1.4. NICOMEDIA

Bithyna Krallığı'nın başkenti olan Nicomedia, Roma İmparatorluğu döneminde yalnızca bölgenin değil tüm Anadolu'nun en büyük metropollerinden birisi konumundaydı. İmparator Diocletianus (248-305) burayı Roma dünyasının merkezlerinden biri durumuna getirdi. Genç Plinius'un Roma imparatoru Traianus'a (98-117) yazdığı mektuplardan anlaşılacağı üzere Roma İmparatorluğu döneminde de refah içindeydi. Nicomedia Hıristiyanlık döneminde de Bithynia bölgesi metropolislerinden biriydi¹⁵⁶.

4.1.4.1. İmparatorlara Göre

Nicomedia kentine ait toplam 3 sikke bulunmaktadır. (Kat. No. 24, 25, 26) Kat. No. 25'te bulunan sikkenin ön yüz lejantı tam okunamadığından hangi imparatora ait olduğu belirlenememiştir. Ön yüzünde imparatorun rozetli büstü sağa doğru işlenirken, arka yüz tipinde ise iki asker bir sancak betimi yer almaktadır.

4.1.4.1.1. Constantinopolis

(Kat. No. 24)

Constantinopolis şehrinin personifikasyonudur. Ön yüzde Constantinopolis'in miğferli büstü sola, mantolu ve mızraklı olarak betimlenirken, arka yüzde ise Victoria, gemi pruvası üstünde, ayakta sola. Sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutarken betimlenmiştir.

---

¹⁵⁶ Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s. 36.

4.1.4.1.2. Vrbs Roma

(Kat. No. 26)

Roma'nın miğferli büstü sola dönük olarak betimlenmiş, arka yüzde ise; dışı kurt ve ikizler betimi işlenmiştir.

4.1.5. KYZİKOS

Günümüzde “Belkıs” ya da “Belkız” olarak anılan kent bugünkü Erdek-Bandırma Karayolunun 9. km'sinde, Düzler Mevkii'nde bulunmaktadır¹⁵⁷. Antik dönemde de Anadolu'nun en stratejik bölgelerinden biri olarak karşımıza çıkar.

Mysia bölgesinin önemli bir yerleşim yeri olan Kyzikos antik kentinin bir kısmı düzlükte bir kısmı Arkton Oros (Ayılar Dağı) dağının eteğindedir¹⁵⁸. Kentin Kuzeyindeki bu dağ sırası, kenti bu yönden esen rüzgârlara karşı korumaktadır. Kyzikos, doğuda Aşağıyapıcı Köyü ve Bandırma Körfezi, güneyde Edincik-Bandırma karayolu, kuzeyde Hamamlı, Belkıs ve Çeltikçi köyleri ve batıda Erdek Körfezi ile çevrilidir¹⁵⁹.

İlk sikke basan kentlerin ortak özelliği önemli ticaret merkezleri olmalarıdır. Bu durumda Kyzikos'un da MÖ 6. yüzyılın ortalarından itibaren sikke basmaya başlaması hiç de şaşırtıcı değildir. Kent, MÖ 6. yüzyıl ortalarından başladığı elektron sikke darbını MÖ 4. yüzyıla değin sürdürmüştür¹⁶⁰. Antik yazarların sıkça bahsettiği ve yazıtlarda da adları geçen Kyzikos staterleri ve hekteleri yaklaşık olarak MÖ 478'lerden 387'lere, hatta daha sonrasında antik dönem boyunca geniş bir sirkülasyona sahne olmuştur¹⁶¹

4.1.5.1. İmparatorlara Göre

MÖ 7. yüzyıl başlarından MS 10. yüzyıla kadar kesintisiz olarak 1700 yıl sikke basmayı sürdüren kent, antik dönemin en uzun süre darphane olma özelliğini taşımaktadır. Çalışmamıza konu olan sikkeler içerisinde en fazla sikkeye sahip olan Kyzikos darphanesidir. Kyzikos darphanesinde basılan toplam 6 imparator sikkesi bulunmaktadır.

¹⁵⁷ Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, s. 11.

¹⁵⁸ Strabon, s. 60.

¹⁵⁹ Tekin, *Eski Anadolu ve Trakya*, s. 40.

¹⁶⁰ Kraay, *Archaic and Classical Greek Coins*, s. 27; Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu*, s. 87.

¹⁶¹ B. V. Head, *A Guide Coins of The Ancient, British Museum Departman of Coins and Medals*, s. 20.

4.1.5.1.1. I. Constantin

(Kat. No. 27, 28, 29, 30, 31, 32)

Kat. No. 27, 28'de Constantin'in defne çelenkli büstü, Kat. No. 31'de ise inci diademli büstü sağa doğru işlenirken, arka yüzde ise karargah kapısı betimlenmiştir. Kat. No. 29'da ise yine imparator büstü işlenirken, arka yüzde de çelenk içinde VOT XXX betimi görülmektedir. X işaretinin her biri imparatorun 10 yıllık saltanatını temsil etmektedir. Kat. No. 30 ve 32'de ise arka yüzlerinde iki asker bir standart betimi bulunmaktadır.

4.1.5.1.2. Delmatius (Caesar MS 335-337)

(Kat. No. 33, 34, 35,36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51)

Büyük Constantin'in kuzeni olan Delmatius MS 335'de Caesar'lığa yükseldi¹⁶². Delmatius'a ait sikkelerin hepsinde Kat. No.33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51'de ön yüzlerinde imparator büstü sağa dönük olarak resmedilmiş, Arka yüzlerinde ise iki asker ve aralarında bir standart betimlenmiştir.

4.1.5.1.3. II. Constantın (MS 337-340)

(Kat. No. 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59)

II. Constantin'e ait olan sikkelerin tümünde Kat. No. 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59'da ön yüzlerinde imparatorun defne çelenkli büstü işlenirken arka yüzlerinde ise en çok işlene betim olan iki asker ve aralarında bir standart betimi yer almaktadır.

4.1.5.1.4. Constans (MS. 337-350)

(Kat. No. 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,70, 71)

Büyük Constantin'in küçük oğlu olan Constans, MS 323 yılında dünyaya gelmiştir¹⁶³. İyi bir eğitim alan Constans MS 333 yılında Caesar unvanını aldı¹⁶⁴. Kardeşi II. Constantinus'u mağlup ederek MS 340 yılında hemen hemen tüm Batının hakimi olmuştur¹⁶⁵.

¹⁶² Akşit, s. 179.

¹⁶³ Keleş, *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri*, s. 20.

¹⁶⁴ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, s. 298.

¹⁶⁵ Ceylan, s. 31.

Constans MS 341-342'de Frankları yenilgiye uğratarak, Tuna ve Ren bölgelerinde sukunu sağladı. MS 350 yılında General Magnentius imparator olduğunu ilan ederek Constans'ı öldürdü¹⁶⁶.

Kyzikos darphanesinde darp edilen Constans sikkelerinden Kat. No. 60, 61, 65 ve 67'de imparator diademli büstü ile betimlenirken; Kat. No. 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 71'de ise defne çelenkli büst ile betimlenmiş, arka yüz tiplerinde ise iki asker bir sancak betimi yer almaktadır. Sadece Kat. No. 70'de iki asker iki sancak betimi bulunmaktadır.

4.1.5.1.5. II. Constantius (İ.S 337-361)

(Kat. No. 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82)

Kat. No. 72'de ön yüzde imparatorun diademli büstü sağa doğru işlenirken, Kat. No. 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82'de imparator başında defne çelengi ile işlenmiş, arka yüz tiplerinde ise yine en çok rastlanılan iki asker bir sancak betimi kullanılmıştır.

4.1.5.1.6. Vrbs Roma

(Kat. No. 83, 84, 85)

Darp edilen sikkelerde Roma'nın miğferli büstü sola dönük olarak betimlenmiş, arka yüzde ise; dişi kurt ve ikizler betimi işlenmiştir.

4.1.5.1.7. Constantinopolis

(Kat. No. 86, 87, 88, 89)

Kat. No. 86, 87, 88, 89'da ön yüzde Constantinopolis'in miğferli büstü sola, mantolu ve mızraklı olarak betimlenirken, arka yüzde ise Victoria, gemi pruvası üstünde, ayakta sola. Sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutarken betimlenmiştir.

4.1.5.1.8. Lejantları Okunmayanlar

(Kat. No. 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107)

Kat. No. 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107'de imparatorlar defne çelenkli olarak betimlenirken hiçbirinin lejantı tam olarak

¹⁶⁶ Keleş, *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri*, s. 20.

okunmamaktadır. Arka yüz betimlerinin hepsinde ise iki asker bir sancak betimi yer almaktadır.

4.1.6. ANTİOCHIA

Toros dağ zinciri içinde yer alan, Habibi Neccar Dağı eteklerinde, Asi Nehri'nin suladığı büyük Amik Ovası ortasında yer almaktadır¹⁶⁷.

Şehrin baş tanrısı Zeus, baş tanrıçası ise Tyche'dir. Kader tanrıçası olan Tyche, aynı zamanda şehir tanrıçasıdır ve şehirleri koruduğuna inanılır¹⁶⁸. İmparator I. Constantin, Altın Klise isimli kiliseyi inşa ettirmiştir¹⁶⁹. MS 638' deki arap akınları sonrasında şehir Arap Komutanı Ebu Übeyde Bin Cerrah'a fazla direnmeden teslim olmuştur. Daha sonra şehir Memlûklular, Selçuklular, Bizanslılar arasında sürekli olarak el değiştirmiştir. En sonunda şehir MS 1516 yılında Osmanlıların hakimiyetine girmiştir¹⁷⁰.

4.1.6.1. İmparatorlara Göre

Ele geçen sikkeler içerisinde Antiochia kentine ait toplam 6 adet sikke bulunmaktadır. Bunlardan 2 tanesi I. Constantin'e, 3 tanesi II. Constantin'e 1 tanesi ise Helena'ya ait sikkedir.

4.1.6.1.1. I.Constantin (MS 307-337)

(Kat. No. 108, 109)

Kat. No. 108'de imparator I. Constantin defne çelenkli büstü ile sağ profilden resmedilirken arka yüz tipinde ise iki asker iki sancak betimi görülmektedir. Kat. No. 109'da ise ön yüzde imparator defne çelenkli olarak resmedilmiş arka yüzde ise gözetleme kulesi tek burçlu olarak betimlenmiştir.

4.1.6.1.2. II. Constantin (MS 337-340)

(Kat. No. 110, 111, 112)

II. Constantine ait olan sikkelerin Kat. No. 110, 111, 112'de ele geçen diğer sikkelerden farkı genelde imparator büstleri sağa doğru betimlenirken bu sikkelerin

¹⁶⁷ Selçuk Gür, *İlk İnsandan Selçuklu'ya Anadolu Uygarlıkları ve Antik Şehirleri*, Alfa Yayınları 2007, s. 339.

¹⁶⁸ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 288.

¹⁶⁹ Gür, s. 339.

¹⁷⁰ Gür, s. 343.

üçünde de imparator defne çelenkli büstü ile sol profilden işlenmiştir. Arka yüz betimlerinde ise iki burçlu gözetleme kulesi işlenmiştir.

4.1.6.1.3. Helena (307-337)

(Kat. No. 113)

Ön yüzde Helena'nın başörtülü(?) büstü sağa doğru işlenmiş, arka yüz tipinde ise; Securitas sağ elinde dal, sol eliyle elbisenin kenarını tutuyor olarak betimlenmiştir.

4.2. DEGERLENDİRME VE TARİHLEME

2010 yılı Kyzikos kazısında 30D açmasında ele geçen bu define 196 adet bronz sikkeden oluşmaktadır. Ancak bunların sadece 113 tanesi çalışma kapsamına alınmıştır. Diğerleri, üzerinde çok fazla korozyon olması ve hiçbir şekilde okunmamasından dolayı çıkarılmıştır. Definedeki sikkeler incelenip tasnif edildiklerinde toplam 6 imparatorun saltanat yıllarını kapsadığı görülmüştür. Tanımlanamayan sikkeler dışında diğerlerinin darphaneler ve darp yılları belirlenmiştir. Definemizdeki imparator, imparatoriçe ve imparatorların caesarlık dönemlerine ait olan sikkelerin dağılımına bakıldığında Delmatius sikkelerinin çoğunlukta olduğu dikkati çekmektedir. Define içerisinde toplam 27 adet Delmatius sikkesi bulunmakta, bunu 21 adet sikke ile I. Costantin ve 20 adet sikkesi ile de II. Constantius devam ettirmektedir. (Grafik 1). Delmatius sikkelerinin büyük çoğunluğunun 2.00 gr'ın altında olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 1'de tüm sikkelerin ağırlık ve çapları ayrıntılı olarak verilmiştir.

İmparatorlar kronolojik olarak şöyle sıralanmıştır

İmparatorlar ve Saltanat Yılları:

1. I. Constantin	(MS 307-337)
2. Helena	(MS 307-337)
3. I. Licinius	(MS 308-324)
4. Delmatius	(MS 335-337)
5. II. Constantin	(MS 337-340)
6. Constans	(MS 337-350)
7. II. Constantius	(MS 337-361) (Caesar M S 324-337)

Ayrıca 7 tane Anı sikkesi ve 7 tane de Constantinopolis sikkesi bulunmaktadır.

Definemizde en fazla sikkesi olan darphane Kyzikos'tur. Hemen hemen definenin yarısı burada basılan sikkelerden oluşmaktadır. Darphanelerine göre sıraladığımızda ise: (Grafik 2)

1. Thessalonica (3 tane)
2. Constantinopolis (11 tane)
3. Heraclea (7 tane)
4. Kyzikos (82 tane; 58 tanesinin tarih belli)
5. Nicomedia (1 tane)
6. Antiochia (6 tane)

Definemizde en erkene tarihlenen örnek imparator I. Constantin'e ait olup MS 307-337 yılına tarihlenen Geç Roma Dönemi sikkesidir (Kat No. 29). Ön yüzünde imparatorun defne çelenkli büstü ve lejantında CONSTANTINVS AVG yer alırken arka yüzünde ise D[N CONSTANTINI] MAX AVG lejantı ile ortada çelenk içinde VOT XXX betimi yer almaktadır. Definede en geç döneme tarihlenen sikkeler ise toplam 35 adet olup MS 335-337 yıllarına aittir (Kat No. 8, 22, 23, 24, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 64, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 82).

Bu durumda en geç tarihli sikkeler MS 335-337 yılları arasında basıldığından definenin MS 335 yılından önce gömülmediği kesindir. Bu da define MS 337 yılından sonraki bir tarihte gömüldüğünü göstermektedir.

Define sikkeleri ard arda tahta geçmiş imparatorların sikkelerinden oluşup yaklaşık 30 yıla yakın bir süreyi kapsamaktadır. Bu durumda definenin tasarruf amacıyla biriktirilmiş olup, bir kişinin birikimi olabileceğini düşündürmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. ÖN YÜZ LEJANTLARI (UNVAN VE KISALTMALAR)

Sikkelerin ön yüzünde portrenin çevresinde imparator isim ve unvanları yer almaktadır. Özellikle bunlar bazen arka yüzde de devam eder. İsimler ve unvanlar genellikle yalın halde bulunurken, bazen de ön ya da arka kısımlarına ek alarak işlenir. Yani lejantlar üzerinde imparator isimlerinin yanı sıra unvan ve kısaltmalarda yer bulmuştur.

Bu bölümde tüm Roma sikkelerinde görülen unvan ve kısaltmalara değil de sadece kataloğumuzda yer alanlar açıklanmıştır. Bahsettiğimiz bu unvan ve kısaltmalara gelince:

AVG: AVGVSTVS'nin kısaltmasıdır. MÖ 27 yılında bu unvan senato tarafından Octavianus'a verilmiştir¹⁷¹. Evrenin kutsal sahibi aziz yüce anlamındadır¹⁷². Bu unvan Tiberius dışında bütün imparatorlar tarafından kullanılmıştır¹⁷³. AVGGG kısaltmaları aynı anda iki ya da üç imparatorun iktidarda olduğunu gösterir.

AVGVSTA: İmparatoriçeler için kullanılmıştır.

CAES: CAESAR'ın kısaltması olup ilk kez Augustus tarafından MÖ 22 yılında bir unvan olarak kullanılmıştır. İmparator adaylarına verilen bir isim olup veliahtların imparatorluğa meşru yolla geldiğini göstermektedir¹⁷⁴. Daha sonra Maximinus hariç bütün imparatorlar tarafından benimsenmiş zaman zaman C ve CAE kısaltmaları ile de yazıldığı olmuştur¹⁷⁵.

DN: Dominus Noster'in kısaltmasıdır. Efendi, sahip anlamına gelen Dominus Noster¹⁷⁶, Geç Roma sikkelerinde IMP kısaltması yerine rastlanmaktadır. Eğer iki imparator varsa DD NN veya D NN şeklinde yazılır.

IMP: Başkomandan anlamına gelen bu unvanı Augustus, MÖ 40'da almış, bu tarihten itibaren bu unvan Caesar kelimesi ile birlikte küçük isim gibi kullanılmıştır¹⁷⁷. Roma ordularının başkomutanı anlamındadır. Augustus'tan sonra gelenler hemen bu

¹⁷¹ Atlan, *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler*, s. 27.

¹⁷² Mehmet Arif Bilici, *Ereğli Müzesi'ndeki Roma Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Konya 2002, s. 5.

¹⁷³ Okçu, Dumlupınar, Artar, *Bursa Arkeoloji Müzesi Sikke Teşhir Kataloğu*, s. 103.

¹⁷⁴ Okçu, Dumlupınar, Artar, *Bursa Arkeoloji Müzesi Sikke Teşhir Kataloğu*, s. 103; Aktaş, s. 31.

¹⁷⁵ R. A. G. Carson, *Coins Of The Roman Empire In The British Museum Volume VI*, The Trustees Of The British Museum, London 1962, s. 26.

¹⁷⁶ Okçu, Dumlupınar, Artar, *Bursa Arkeoloji Müzesi Sikke Teşhir Kataloğu* s. 103; Bilici, s. 6.

¹⁷⁷ Atlan, *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler*, s. 27.

unvanı kullanmamış fakat daha sonra Vespasianus'dan itibaren imparator isminin devamlı bir parçası olmuştur¹⁷⁸.

IVN: IVVENTVS'un kısaltmasıdır. Genç Caizer veya prens anlamındadır.

FL: Felix'in kısaltmasıdır. Mutlu anlamına gelmektedir.

NOB: Latince en soylu anlamına gelen NOB; nobilissima'nın kısaltmasıdır. Genellikle Geç Roma sikkelerinde Caesar isminden önce kullanılmıştır. NOBİL olarak da yazıldığı görülmektedir¹⁷⁹.

PF: Perpetuus Felix'in kısaltmasıdır. Sürekli şans, talih, bereket anlamına gelir¹⁸⁰.

Sikkeler üzerinde bulunan imparator ve imparatoriçelerin ön yüzdeki isimlerine değinecek olursak ve bazılarını sikkeler üzerinde gösterecek olursak;

I. Constantin (MS 307-337)

Ö.Y. Lejant: CONSTANTINVS AVG

CONSTANTINVS AVGG

CONSTANTINVS MAX AVG

Helena (MS 307-337)

Ö.Y. Lejant: FL HELENA AVGVSTA

Delmatius (MS 335-337) (Caesar)

Ö.Y. Lejant: Delmatius (MS 335-337) (Caesar)

Ö.Y. Lejant: FL IVL DELMATIVS NOB C

II. Constantin (MS 337-340)

Ö.Y. Lejant: CONSTANTINVS IVN NOB C

Constans (MS 337-350)

Ö.Y. Lejant: FL IVL CONSTANS NOB C

DN CONSTANS PF AVG

CONSTAN[S-----]

II. Constantius (MS 337-361)

Ö.Y. Lejant: FL IVL CONSTANTIVS NOB C

CONSTANTVS NOB C

¹⁷⁸ Carson, *Coins Of The Roman Empire in The British Museum Volume VI*, s. 26; Atlan, *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler*, s. 27.

¹⁷⁹ Arslan, *Museum Of Anatolian Civilizations Roman Coins*, s. 151.

¹⁸⁰ Arslan, *Museum Of Anatolian Civilizations Roman Coins*, s. 151.

I.CONSTANTINE

Ö.Y: CONSTANTINVS AVG

A.Y: PROVEDENTIA AVG[G]

II. CONSTANTIVS

Ö.Y: FL IVL CONSTANTIVS NOB C

A.Y: GLORIA EXERCITVS

DELMATIUS

Ö.Y: FL IVL DELMATIVS NOB C

A.Y: [GLORIA EXERCITVS]

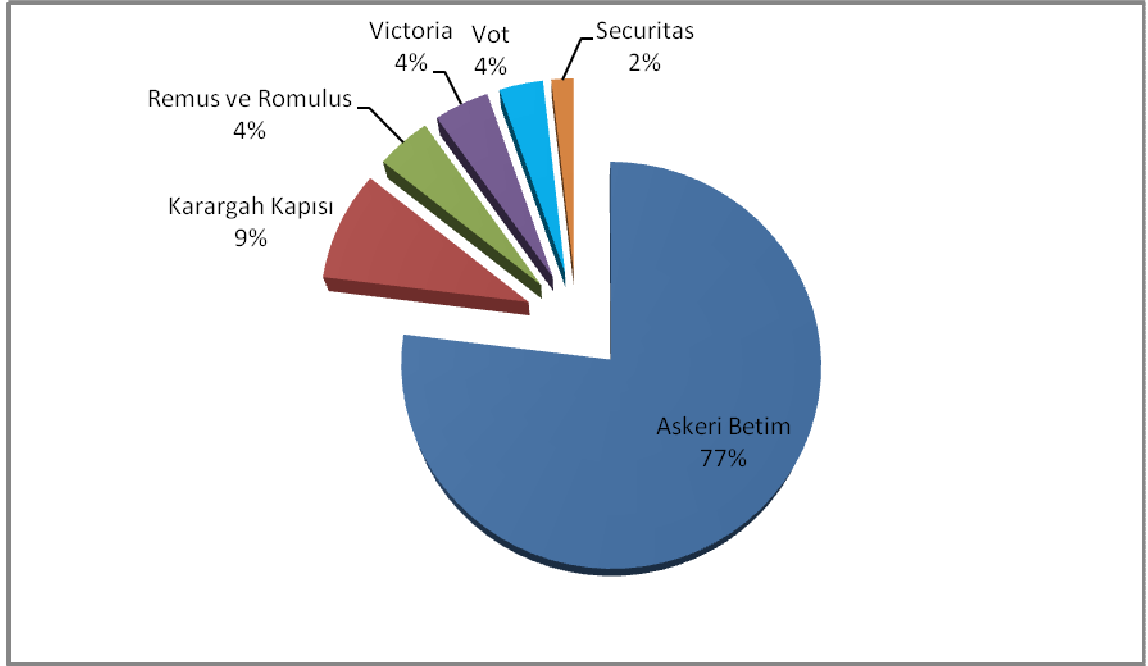
CONSTANS

Ö.Y: FL IVL CONSTANS NOB [C]

A.Y: GLOR. IA EX[ERCITVS]

5.2. ARKA YÜZ TİPLERİNİN YÜZDESEL DAĞILIMI

Arka Yüz Tiplerinin Yüzdeleri Dağılımı

Katalogdaki sikkeleri arka yüz betimlerine göre incelediğimizde Geç Roma Dönemi'nin de özelliği olarak bu dönem sikkelerinin arka yüzlerinde çeşitlilik azalmıştır. Arka yüz betimlerine göre toplam 6 farklı tip gösteren sikkelerde en çok görülen arka yüz betimi asker ve ortada sancak betimidir. Elimizde bulunan sikkelerde en çok görülen arka yüz betimi olan iki asker karşılıklı ayakta ve aralarında sancak ile betimlenmiştir. Üst kısımda ise GLORIA EXERCITVS (Ordunun ihtişamı) yazılı lejant bulunmaktadır.

Geç Roma Dönemi'nde iç karışıklıklar ve iktidar mücadeleleri fazla olduğundan bu askeri betimin fazla olması normal karşılanmaktadır. Bu arka yüz tipinde iki asker karşılıklı ayakta sola dönük bir şekilde işlenirken aralarında bazen bir bazen de iki sancak bulunmaktadır. Katalogda bulunan diğer bir arka yüz betimi ise Karargah kapısıdır. Özellikle Geç Roma Dönemi'nde karşımıza çıkan bu betimde, iki burç ve ortalarında yıldız motifi görülmektedir.

Romalıların görkemli büyük mimari yapılarının birçoğu Roma sikkelerinin arka yüzlerinde en çok aranan gruplardan birini oluşturmaktadır. Tapınaklar, amfiteatrlar,

collesiumlar, köprüler arka yüzde işlenen mimari öğelerden bir kaçıdır¹⁸¹. Sikke tiplerinde sık sık başvurulan Roma'nın kuruluşu adına basılan ikizler ve kurt sembolüdür. Bazılarında kurt ve ikizlerin üzerinde kemer şeklinde mağarayı sembol eden bir çizgi bulunurken çoğunluğunda bu simgeye rastlanmaksızın sadece kurt ve ikizler sola doğru işlenmiştir¹⁸².

Zafer tanrıçası olan Victoria'da sikkeler üzerinde sık kullanılan bir betimdir. Bir gemi pruvası üzerinde dururken betimlenen Victoria elimize geçen sikkeler üzerinde bir elinde mızrak diğer elinde kalkan tutarken betimlenmiştir¹⁸³. Çelenk içinde Vot betiminin yer aldığı sikkelere ise her X işareti imparatorun iktidarda kaldığı 10 yıla işaret etmektedir¹⁸⁴. Çalışmamıza konu olan sikkeler üzerinde huzur ve güvenin sembolü olan Securitas az da olsa arka yüzlerinde bulunmaktadır.

Ele geçen sikkelerin ön yüzlerinde esas olarak sikkenin darp edildiği tarihte iktidarda olan roma imparatorunun veya aile üyelerinin portreleri ile eski yunanca olarak yazılmış unvan ve adları yer almaktadır¹⁸⁵. Sikkeler üzerinde yer alan imparatorlar büstleri zırh giyimli bazen de kalkan ve mızraklı olarak gösterilmiştir¹⁸⁶. I. Constantinus (306-337)'tan itibaren, başlarda defne çelengi ve şua tacının yerini boncuk ve inci dizisinden oluşan didem alırken¹⁸⁷, II. Constantius (MS 337-361)'tan sonra ise cepheden resmetme başlamıştır¹⁸⁸.

¹⁸¹ David R. Sear, *Roman Coins and Their Values*, s. 32.

¹⁸² Philip V. Hill, *The Monuments of Ancient Rome As coin Types*. B. A Seaby Ltd, London 1989, s. 105.

¹⁸³ Kat. No. 24, 86, 87; Resim. 24, 86, 87.

¹⁸⁴ Kat. No. 15, 16, 29; Resim. 15, 16, 29.

¹⁸⁵ Kat. No. 1, 3, 108; Resim. 1, 3, 108.

¹⁸⁶ Kat. No. 45, 47; Resim. 45, 47.

¹⁸⁷ Richard Reece, Simon James; *Identifying Roman Coins*, B. A Seaby Ltd, London, 1986, s. 16; Andrew Burnett, Michel Amandry, Pere Pau Ripolles, *Roman Provincial Coinage*, Volume I, Part II, British Museum Press, London 1992, s. 789; Kat. No. 31, Resim. 31; Kat. No. 41, Resim. 41.

¹⁸⁸ Okçu, Dumlupınar, Artar, *Bursa Arkeoloji Müzesi Sikke Teşhir Katalogu*, s. 164.

SONUÇ

Define toplam 196 adet bronz Geç Roma sikkesinden oluşmaktadır. Sikkelerin hepsine (196 tane) temizleme işlemi uygulanmış, fakat sadece 113 tanesi okunabilmiştir. Geri kalanları ise üzerindeki korozyon tabakasının yoğunluğundan dolayı okunamadığından çıkartılmıştır.

Definedeki sikkeler incelenip tasnif edildiklerinde define toplam 6 imparatorun (imparator, imparatoriçe, caesar) saltanat süresini kapsamaktadır. Tanımlanamayan sikkeler dışında diğerlerinin darphaneleri ve darp yılları belirlenmiştir. Definemizdeki imparator, imparatoriçe ve imparatorların caesarlık dönemlerine ait olan sikkelerin dağılımına bakıldığında Delmatius (MS 335-337) sikkelerinin çoğunlukta olduğu dikkat çekmektedir. Define içerisinde toplam 27 adet Delmatius sikkesi bulunmakta, bunu 21 adet sikke ile I. Costantin ve 20 adet sikkesi ile de II. Constantius takip ettirmektedir. Delmatius sikkelerinin büyük çoğunluğunun 2.00 gr'ın altında olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 1'de tüm sikkelerin ağırlık ve çapları ayrıntılı olarak verilmiştir. Definemizde en fazla sikkesi olan darphane Kyzikos'tur. Hemen hemen definenin yarısı burada basılan sikkelerden oluşmaktadır. Daha sonra Kyzikos'u sırasıyla Constantinopolis 11, Heraclea 7, Antiochia 6, Thessalonica 3 ve Nicomedia 1 adet sikke ile takip etmektedir.

Define sikkeleri içerisinde ön yüz ve arka yüz tipleri incelendiğinde, ön yüz tiplerinde imparator portreleri hep profilden verilmiştir. Ele geçen sikkelerin ön yüzlerinde esas olarak sikkenin darp edildiği tarihte iktidarda olan Roma imparatorunun veya aile üyelerinin portreleri ile Eski Yunanca olarak yazılmış unvan ve adları yer almaktadır. İsimler ve unvanlar genellikle yalın halde bulunurken, bazen de ön ya da arka kısımlarına ek olarak işlenmiştir. Yani lejantlar üzerinde imparator isimlerinin yanı sıra unvan ve kısaltmalarda yer bulmuştur.

Kyzikos define sikkelerini arka yüz betimlerine göre incelediğimizde Geç Roma Dönemi'nin de özelliği olarak bu dönem sikkelerinin arka yüzlerinde çeşitlilik azalmıştır. Arka yüz betimlerine göre toplam 6 farklı tip gösteren sikkelerde en çok görülen arka yüz betimi, asker ve ortada sancak betimidir. Üst kısımda ise GLORIA EXERCITVS (Ordunun ihtişamı) yazılı lejant bulunmaktadır. Daha sonra bunu Karargah kapısı, kurt ve ikizler, Victoria, Vot lejantı ve Securitas takip eder.

Definemizde en erkene tarihlenen örnek, imparator I. Constantin'e ait olup MS 307-337 yılları arasına tarihlenen Geç Roma Dönemi sikkesidir. (Kat No. 29) Ön yüzünde imparatorun başında defne çelenkli büstü ve lejantında CONSTANTINVS AVG yer alırken arka yüzünde ise D[N CONSTANTINI] MAX AVG lejantı ile ortada çelenk içinde VOT XXX betimi yer almaktadır. Definede en geç döneme tarihlenen sikkeler ise toplam 35 adet olup MS 335-337 yıllarına aittir (Kat No. 8, 22, 23, 24, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 64, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 82).

Bu durumda en geç tarihli sikkeler MS 335-337 yılları arasında basıldığından definenin MS 335 yılından önce gömülmediği kesindir. Bu da definenin MS 337 yılından sonraki bir tarihte gömüldüğünü göstermektedir.

Kyzikos Hadrian Tapınağı 2010 yılı kazılarında bulunan define sikkeleri ard arda tahta geçmiş imparatorların sikkelerinden oluşup, yaklaşık 30 yıla yakın bir süreyi kapsamaktadır. Buda definenin tasarruf amacıyla biriktirilmiş olup, bir kişinin birikimi olabileceğini düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

- Akat, Yücel, *İncilipınar Definesi, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1986.*
- Akşit, Oktay, *Roma İmparatorluk Tarihi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985.*
- Aktaş, Mehmet, *Pisidia Antiocheia'sı Kent Sikkeleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Konya 2006.*
- Akurgal, Ekrem, *Anadolu Kültür Tarihi, (6. Basım), Tübitak Yayınları, Ankara 1998.*
- Akurgal, Ekrem, "Kyzikos ve Ergili Araştırmaları, İon Yayılışının Tarihi Hakkında Kyzikos Araştırmaları", *Anatolia I*, 1956, 43-51.
- Akurgal, Ekrem, *Anadolu Uygarlıkları, Net Yayıncılık, İstanbul 1993.*
- Apollonius, Rhodios, *Argonautica I, (Çev. R.C. Seaton) Loeb Classical Library, London 1990.*
- Arslan, Melih, *Museum Of Anatolian Civilizations Roman Coins, Ankara 1992.*
- Atlan, Sabahat, *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1976.*
- Atlan, Sabahat, *Grek Sikkeleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul 1993.*
- Azra, Erhat, *Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011.*

- Bakır, Tomris, “Roma Dönemine Kadar Kyzikos Ön Tarihi”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988. 3-11.
- Bakır, Tomris, Kyzikos-Daskyleion İlişkileri, *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989. 1-7.
- Barclay, V. Head, *British Museum Departman of Coins and Medals*, London 1909.
- Başaran, Cevat, “Güney Marmara’da Az Tanınan Bir Tarih Beldesi: Kyzikos”, *Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, 1988-1989, 57-71.
- Başaran, Cevat, “Kyzikos’dan Birkaç Korint Başlığı”, *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989.
- Başaran, Cevat, *Arkeolojiye Giriş*, Akademik Araştırmalar, Erzurum 1998.
- Baydur, Nezahat, *Roma Sikkeleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1998.
- Bilici, Mehmet Arif, *Ereğli Müzesi’ndeki Roma Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Konya 2002.
- Boardman, John- Hammond, N.G.Lempriere, *Ancient History, The Expansion of the Greek World, Eighth to Sixth Centuries B.C.*, Vol. 3, CUP, Cambridge 2008.
- Burnett, Andrew- Amandry, Michel- Ripolles Pere, Pau, *Roman Provincial Coinage*, Volume I, Part II, British Museum Press, London 1992.
- Burnett, Andrew, *Coinage in the Roman World*, Seaby Ltd., Londra 1987.

- Carradice, Price, *Coinage In The Greek World*, London, 1988.
- Carradice, Ian-Price, Martin, *Hellen Dünyasında Sikke*, (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitapevi, İstanbul 2001.
- Carson, R. A. G- Kent, J. P. C., *LRBC Part II, Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346-498*, Spink& Son Ltd. London 1960.
- Carson, R. A. G., *Coins Of The Roman Empire In The British Museum Volume VI*, The Trustees Of The British Museum, London 1962.
- Ceylan, Mesut, *Tokat Müzesi'ndeki Roma İmparatorluk Dönemi Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2013.
- Cook, Robert M., "Ionia and Greece in the Eight and Seventh Centuries B.C.", *JHS*, LXVI, 1946, 56-72.
- Doğer, Ersin, "Antik Kyzikos Ekonomisi Üzerine Gözlemler", *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 26-30.
- Doğer, Ersin, "Bizans Döneminde Kyzikos ve Çevresi", *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989, 1-4
- Ertüzün, Reşit Mazhar, *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar*, Kişisel Yayınlar, İstanbul 1998.
- Fıratlı, Nezh, "Erdek Kyzikos Harabeleri Rehberi (Guide de Cyzique)", *TTOK Belleteni* 229, 1961.

- Garson, R. W., “Some Critical Observations on Valerius Flaccus’ *Argonautica*. I”, *The Classical Quarterly*, New Series, Vol. 14, No. 2, 1964, 267-279.
- Gezgin, İsmail, *Pers Yönetimi Döneminde Batı Anadolu Şehir Devletlerinin Politik ve Sanatsal Yaşamı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İzmir 1997.
- Greaves, Alan M., *Miletos Bir Tarih*, (Çev. H. Çınar Öztürk), Homer Kitabevi, İstanbul 2003.
- Güneş, Fevziye, *Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2008.
- Gür, Selçuk, *İlk İnsandan Selçulu’ya Anadolu Uygarlıkları ve Antik Şehirleri*, Alfa Yayınları 2007.
- Habelt, Robert, *Epigraphica Anatolica*, Bonne 1986.
- Has, Ahmet Cüneydi, *Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2011.
- Hasluck, F. William, *Cyzicus*, CUP, 1910.
- Head, Barclay V., *Historia Nummorum, A Manual of Greek Numismatics*, Oxford, London 1987.

- Heredotos, *Heredot Tarihi*, (Çev. Müntekim Ökmen), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- Hill P. V. , Kent, J. P. C., *LRBC I, The Bronze Coinage of the House of Constantine A. D. 324-346*, Spink&Son Ltd. London 1960.
- Hill, George Francis, *A Handbook of Greek and Roman Coins*, Macmillan and Co., Limited, London 1899.
- Hill, Philip V., *The Monuments of Ancient Rome As coin Types*. B. A Seaby L.t.d, London 1989.
- Homeros, *İlyada*, (Çev. A. Erhat- A. Kadir), Can Sanat Yayınları, 1993.
- Howgego, Christopher, *Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi*, (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitapevi, İstanbul 1998.
- Ireland, Stanley, *Greek, Roman and Byzantine Coins in the Museum at Amasya, Royal Numismatic Society Special Publication No:33*, London 2000.
- Karwiese, Stefan, *Antik Nüemizmatige Giriş*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2004.
- Keleş, Vedat, *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2009.
- Koçhan Nurettin, “Kyzikos 1989 Kazısı, Hadrian Tapınağı Mimari Bezemeleri”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXIX, Ankara 1991, 119-133.
- Koçhan, Nurettin- Meral, Korkmaz- Motor, Hacer- Güneş, Fevziye, “Kyzikos 2006 Yılı Kazısı”, *29. Kazı Sonuçları*

- Toplantısı*, 1. Cilt, (28 Mayıs-1 Haziran 2007 Kocaeli), Ankara 2008, 11-20.
- Koçhan, Nurettin- Meral, Korkmaz, "Kyzikos 2010", 33. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, (23-28 Mayıs 2011 MALATYA) Ankara 2012, 257-270.
- Koçhan, Nurettin, "Argonautlar Mitolojisine Göre Kyzikos Kentinin Topografik Yapısı", (Ed: Taner Korkut-Havva İşkan- Gül Işın) *60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, Anadolu'da Doğdu*,(ss.423-426), *Ege Yayınları, İstanbul* 2004.
- Koçhan, Nurettin, "Kyzikos'tan İki Hellenistik Heykeltraşlık Eser",(Ed. Turan Takaoğlu), *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yayıncı'ya Sunulan Yazılar*,(ss.207-212), Hitit Color, İstanbul 2006.
- Koçhan, Nurettin, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon Ofset Form Matbaacılık, Bursa 2011.
- Köker, Hüseyin, "Kapıdağı Yarımadasında Bir Antik Kent, Kyzikos ve Sikkeleri", *Toplumsal Tarih*, 131, (Kasım 2004), 40-43.
- Kraay, Colin M., *Archaic and Classical Greek Coins*, Newyork 1976.
- Lloyd, Seton, *Türkiye'nin Tarihi Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları*, (Çev. Ender Varinlioğlu), Tübitak Yayınları, Ankara 1997.

- Magie, David, *Anadolu'da Romalılar II, Batı Anadolu ve Zenginlikleri*, (Çev. Nezh Başgelen, Ömer Çapar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002.
- Mansel, Arif Müfid, *Ege ve Yuna Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998.
- Mattingly, Harold-Sydenham, Edward A., *The Imperial Coinage. Vol VII*, London 1966. (RIC VII)
- Mattingly, Harold-Sydenham, Edward A., *The Imperial Coinage. Vol IX. Valentinian I to Theodosius I*, London 1951. (RIC VIII)
- Meral, Korkmaz, "Kyzikos Amphitheatr Işığında Amphitheatr'larda Düzenlenen Oyunlar", *Arkeoloji ve Sanat*, 94, 2000, 13-19.
- Meral, Korkmaz, "Kyzikos Kurosu", (Ed. Birol Can- Mehmet Işıklı), *Doğudan Yükselen Işık-Arkeoloji Yazıları*,(ss. 361-365), Atatürk Üniversitesi, İstanbul 2008.
- Morkholm, Otto, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri*, (Çev. Oğuz Tekin), Homer Kitapevi, İstanbul 2000.
- Morrisson, Cecile, *Antik Sikkeler Bilimi Nüsmatik Genel Bir Bakış*, (Çev. Zeynep Çizmeli Öğün), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002.
- Motor, Hacer, *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2010.

- Okçu, Recep-Dumlupınar, Ebru- Artar, Aynur, *Bursa Arkeoloji Müzesi Sikke Teşhir Kataloğu*, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Özsait, Mehmet, “Anadolu’da Roma Egemenliği”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi II*, Görsel Yayınlar, İstanbul 1982, 325-363.
- Öztürk, Bülent, Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğli) Antik Kenti Epigrafik Çalışmaları ve Tarihsel Sonuçları, *I. Uluslararası Karadeniz Kültür Kongresi (Bildiri Kitabı) 06-09 Ekim 2011 Sinop*, ss. 505-528.
- Öztürk, Nurettin, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2003.
- Öztürk, Nurettin, *Kyzikos’da “Metron” Olarak Tanımlanan Yapı Mimarisini, Bezemeleri ve Plastik Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1994.
- Plinius, *Naturalis Historia* (çev. H. R. Rockham-London 1958)
- Reece, Richard- James, Simon, *Identifying Roman Coins*, B.A Seaby Ltd, London, 1986.
- Russell, J. C., “Late Ancient and Medieval Population”, *Transactions of The American Philosophical Society*, New Series, Vol. 48, No. 3, 1958. 1-152.
- Sear, David R., *Roman Coins and Their Values*, Seaby Publications Ltd, London 1988.

- Sear, David R., *The History and Coinage of the Roman Emperors*, London 1998.
- Seltman, Charles, *Greek Coins*, Methuen and Co.Ltd, London, 1955.
- Sevin Veli, *Eski Anadolu ve Trakya, Başlangıçtan Pers Egemenliğine Kadar, Anadolu'da Pers Egemenliği*, İletişim Yayınları, 2002.
- Sevin, Veli, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2001.
- Smith, C.-Rustafjaell, Robert, "İnscriptions from Cyzicus" *JHS*, Vol. 22, 1902, 190-207.
- Smith, William, *Dictionary of Greek and Roman Geography*, Vol. 1, Harvard University, Boston 1865.
- Strabon, *Geographica: Antik Anadolu Coğrafyası*, (Kitap: XII), (Çev. Adnan Pekman), İstanbul 1993.
- Tanrıver, Cumhuri, "Daskyleion 1988 Yılı Kazılarında Ele Geçen Yazılı Buluntular Işığında Daskyleion-Kyzikos İlişkileri", *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989, 8-11.
- Taşlıalan, Mehmet, *Yalvaç Psidia Antiocheia*, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1997.
- Tekin, Oğuz, *Antik Numismatik ve Anadolu Arkaik ve Klasik Çağlar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1997.
- Tekin, Oğuz, *Eskiçağda Para*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2000.

- Tekin, Oğuz, *Eski Anadolu ve Trakya*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Tekin, Oğuz, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- Tekin, Oğuz, *Grek ve Roma Sikkeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1994.
- Tulay, A. Semih, *Genel Nümitmatik Sözlüğü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2001.
- Umar, Bilge, *Mysia*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2006.
- Yalman, Bedri, “Tarih Sahnelerinde Önemli Roller Alan Antik Kent Kyzikos Paneli” *İlgi* 49, Bandırma 1987.
- Yaylalı, Abdullah, “Antik Kyzikos Kenti ve Geleceği Üzerine Düşünceler”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988. 12-15.
- Yaylalı, Abdullah, “Kyzikos 1989 Kazı Çalışmaları”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt II, (28 Mayıs-1 Haziran 1990), Ankara 1991, 171-194.
- Constantinopolis, Erişim Tarihi: 15.05.2013, www.belgeler.com.
- Helena, Erişim Tarihi: 20.09.2013, <http://tr.wikipedia.org>.
- Heraclea, Erişim Tarihi,: 12.11.2013, <http://www.tekirdag.gov.tr/ilceler.asp?id=7>.
- Heraclea, Erişim Tarihi: 12.11.2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/Marmara_Ere%C4%9Flsi.

KATALOG

Geç Roma Dönemine tarihlenen sikkelerden oluşan bu definenin katalog kısmında; sikkeler darphanelere ve kronolojik olarak imparatorlara göre sıralanmıştır. Her sikkeyi bir sıra numarası verilmiş, ön yüz ve arka yüz tasvirleri alt alta yapılmıştır. Sikke üzerindeki lejantların harf aralıkları, kelime bölündüğü taktirde boşluk bırakılarak ayrılmıştır. Darphane adı, basıldığı yıl, sikke madenin cinsi, saat yönü, çapı, ağırlığı ve referansları alt alta her sikkede sıralanmıştır. Katalog numarası ile resim numaraları aynı olup, katalogda tekrar resim numarası verilmemiştir.

THESSALONİCA

I. CONSTANTİNE

Kat. No.	: 1
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.84
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 3.05 gr, 1.8 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator I.Constantine'nin defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS AVG
Arka Yüz	: Karargah Kapısı. Üzerinde iki burç ve ortalarında yıldız motifi. Lejant PROVEDENTIA AVG[G]
Darphane	: SMTS[E]
Referans	: LRBC 811, Ireland Amasya sy.76, 2682
Tarihi	: 324-330

HELENA

Kat. No.	: 2
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.127
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 2.85 gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: Helena'nın gerdanlıklı, mantolu büstü, sağa.

	Lejant FL HELENA AVGVSTA
Arka Yüz	: Securitas ayakta sola,sağ elinde dal tutuyor,sol eliyle elbisenin kenarını tutuyor.
	Lejant SECURITAS REIPVBLICE
Darphane	: SMTS[> A]
Referans	: -
Tarihi	: 324-330

II. CONSTANTİUS

Kat. No.	: 3
Kazı Et. No.	: 10.H.G.134
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.5
Ölçüleri	: 2.30 gr, 1.7 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: İmparator I.Constantius'un defne çelenkli zırhlı büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMTS[ ]
Referans	: LRBC 842
Tarihi	: 330-335

CONSTANTİNOPOLİS

I. CONSTANTİN

Kat. No.	: 4
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.83
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.45 gr, 1.8 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: İmparator I.Constantin'in defne çelenkli büstü, sağa.

Lejant CONSTANTINVS [MAX AVG]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor.
 Lejant [GLORIA EXERTVS]
Darphane : CONS[A]
Referans : LRBC 1017
Tarihi : 330-33

Kat. No. : 5
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.75
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.11
Ölçüleri : 2.05 gr, 1.8 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator I.Constantin'in rozetli büstü, sağa.

Lejant CONSTANTINVS MAX AVG
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor.
 Lejant GLORIA EXERTVS
Darphane : CON[ ]
Referans : LRBC 1005
Tarihi : 330-335

Kat. No. : 6
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.37
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.10
Ölçüleri : 1.70 gr, 2 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator I.Constantin'in defne çelenkli rozetli büstü, sağa.

Lejant CONSTANTINVS MAX AVG
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor.
 Lejant GLORIA EXERTVS
Darphane : .CONS[ ].

Referans	: LRBC 1017
Tarihi	: 330-335
Kat. No.	: 7
Kazı Et. No.	: 10.H.G.106
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 2.40 gr, 1.7 cm, K.1.3 mm
Ön Yüz	: İmparator I.Constantin'in rozetli (?)büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS MAX AVG
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXE[RTVS]
Darphane	: CONS[ ]
Referans	: LRBC 1005
Tarihi	: 330-335

II. CONSTANTİN

Kat. No.	: 8
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.40
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.10
Ölçüleri	: 1.55 gr, 1.6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantin'in defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONS[TANTINV]S IVN NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA] EXE[RTVS]
Darphane	: CON[ ]
Referans	:LRBC 1026
Tarihi	: 335-337

Kat. No.	: 9
Kazı Et. No.	: 10.H.G.85
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 3.15 gr, 1.9 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantin'in defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA [EXERTVS]
Darphane	: CONS[ ]
Referans	: LRBC 1006
Tarihi	: 330-335

II. CONSTANTİUS

Kat. No.	: 10
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.120
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 2.15gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONSTAN[TIVS] NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORI[A EXERTVS]
Darphane	: CONSS
Referans	: Ireland Amasya syf 82, 2873, LRBC 1007
Tarihi	: Caesar, 324-337

Kat. No.	: 11
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.80

Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.6
Ölçüleri	: 2.40 gr, 1.8 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXERTVS
Darphane	: .CONS[I].
Referans	: LRBC 1019
Tarihi	: 330-335

VRBS ROMA

Kat. No.	: 12
Kazı Et. No.	: 10.H.G.116
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.12
Ölçüleri	: 1.65 gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: Roma'nın miğferli büstü, sola. Lejant VRBS ROMA
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA EXERTVS]
Darphane	: CONSS
Referans	: LRBC 1037, (1038)
Tarihi	: 330-335

Kat. No.	: 13
Kazı Et. No.	: 10.H.G.97
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.6

Ölçüleri	: 2.40 gr, 1.6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: Roma'nın miğferli büstü, sola. Lejant VRBS ROMA
Arka Yüz	: Dişi kurt ve ikizler
Darphane	: CO[ ]
Referans	: -
Tarihi	: 330-335
Kat. No.	: 14
Kazı Et. No.	: 10.H.G.121
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.10 gr, 1.6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONS[ ]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında iki standart duruyor. Lejant [GLORIA EXERC]ITVS
Darphane	: CONSI.
Referans	: -
Tarihi	: -

HERACLEA

I. CONSTANTİN

Kat. No.	: 15
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.129
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.10
Ölçüleri	: 3.35 gr, 1.8 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: I.Constantin'in(?) büstü, sağa,

	Lejant CONSTANTINVS [AVG]
Arka Yüz	: Çelenk içinde VOT XXX Lejant DN CONSTANTINI MAX AVG
Darphane	: SMH[B]
Referans	: LRBC 887
Tarihi	: 324-330
Kat. No.	: 16
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.34
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 3 gr, 1.9 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: I. Constantin'in(?) büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS AVG
Arka Yüz	: Çelenk içinde VOT XX Lejant DN CONSTANTINI MAX AVG
Darphane	: SMHA
Referans	: -
Tarihi	: 324-330
Kat. No.	: 17
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.124
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 1.90gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: I.Constantin'in(?) büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS MAX AVG
Arka Yüz	: İki asker ayakta, aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXE[RCIT]IVS
Darphane	: SMH[^ -A]

Referans : LRBC 898
Tarihi : 330-335

HELENA

Kat. No. : 18
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.53
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 3.35 gr, 1.9 cm, K.1 mm
Ön Yüz : Helena'nın gerdanlıklı(?) montolu büstü, sağa.
Lejant FL HELENA [AVGVSTA]
Arka Yüz : Securitas ayakta sola,sağ elinde dal tutuyor,sol eliyle elbisenin kenarını tutuyor.
Lejant SECURİTAS REIPVBLICE
Darphane : SMH[L]
Referans : LRBC 886
Tarihi : 324-330

II. CONSTANTİUS

Kat. No. : 19
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.73
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.11
Ölçüleri : 3.15 gr, 2 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz : II.Constantius'un büstü, sola.
Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz : Gözetleme kulesi, iki burçlu
Lejant PROVIDENTIA [ ]
Darphane : SMH[ ]
Referans : LRBC 878

Tarihi	: 324-330
Kat. No.	: 20
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.53
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.50 gr, 1.8 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: II. Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA [EXERCITVS]
Darphane	: SMH[A]
Referans	: LRBC 906
Tarihi	: 330-335 (CAESAR) ?
Kat. No.	: 21
Kazı Et. No.	: 10.H.G.95
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 2.55 gr, 1.7 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: .SMHA.
Referans	: LRBC 911
Tarihi	: 330-335 (CAESAR)
Kat. No.	: 22
Kazı Et. No.	: 10.H.G.90
Geldiği Yer	: Kyzikos

Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 3.15 gr, 1.8 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: II. Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMH[□]
Referans	: LRBC 937
Tarihi	: 335-337

VRBS ROMA

Kat. No.	: 23
Kazı Et. No.	: 10.H.G.92
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.70 gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: Roma'nın miğferli büstü, sola. Lejant VRBS [ROMA]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXE[RCITVS]
Darphane	: SMHA
Referans	: LRBC 941
Tarihi	: 335-337

NICOMEDIA

CONSTANTINOPOLIS

Kat. No.	: 24
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.109
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE

Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 2.20 gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: Constantinopolis'in miğferli büstü sola, mantolu ve mızraklı Lejant CONSTANTINOPOLI
Arka Yüz	: Victoria, gemi pruvası üstünde, ayakta sola. Sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutuyor.
Darphane	: SMNA
Referans	: Ireland Amasya 2000, s. 29-lev. 2783, LRBCI, 1121, RICVIII s. 634/196
Tarihi	: 330-335

Kat. No.	: 25
Kazı Et. No.	: 10.H.G.145
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.5
Ölçüleri	: 1.35 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun rozetli büstü, sağa. Lejant CONSTANTII[ ]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Darphane	: SMNA
Referans	: -
Tarihi	: -

VRBS ROMA

Kat. No.	: 26
Kazı Et. No.	:10.H.G.113
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.60 gr, 1.7 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz	: Roma'nın miğferli büstü, sola.

	Lejant VRBS ROMA
Arka Yüz	: Dişi kurt ve ikizler
Darphane	: SMNS
Referans	: LRBC 1120
Tarihi	: 330-335

KYZİKOS

I. CONSTANTİN

Kat. No.	: 27
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.95
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.85 gr, 1.9 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: I. Constantin'in defne yapraklı büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS AVG
Arka Yüz	: Karargah kapısı, iki burçlu, yukarıda yıldız. Lejant PROVEDENTIA [AVGG]
Darphane	: SMK[S]
Referans	: Ireland Amasya 200. syf. 77, 2732.
Tarihi	: 324-330

Kat. No.	: 28
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.50
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 2.45 gr, 1.8 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: I. Constantin'in defne yapraklı büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS AVG
Arka Yüz	: Karargah kapısı, iki burçlu, yukarıda yıldız. Lejant PROVEDENTIA AVGG

Darphane : SMK[B]
Referans : Tekin 1994, syf. 192, 806, LRBCI, 1171, RIC VII, syf. 648.
Tarihi : 324-330

Kat. No. : 29
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.136
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.5
Ölçüleri : 3.05 gr, 2 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz : I. Constantin'in defne yapraklı büstü, sağa.
 Lejant CONSTANTINVS AVG
Arka Yüz : Çelenk içinde VOT XXX
 Lejant D[N CONSTANTINI] MAX AVG

Darphane : SMK[A]
Referans :
Tarihi : 307-337

Kat. No. : 30
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.100
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.7
Ölçüleri : 1.80 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : I. Constantin'in defne yapraklı büstü, sağa.
 Lejant CONSTANTINVS [MAX AVG]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
 Lejant GLORIA EXE[RCITVS]

Darphane : SMKE
Referans : LRBC 1261
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 31
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.36
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 2.80 gr, 1.9 cm, K.1 mm
Ön Yüz : I. Constantin'in inci diademli büstü, sağa.
Lejant CONSTANTINVS AVG
Arka Yüz : Karargah kapısı, iki burçlu, ortada yıldız
Lejant PROVEDENTIA CAESS
Darphane : SMKE
Referans : LRBC 1172
Tarihi : 324-330

Kat. No. : 32
Kazı Et. No. : 10.H.G.157
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 1.85 gr, 1.6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : I. Constantin'in büstü, sağa.
Lejant CONSTANTI[NV]S MAX AVG
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EXERCITIVS
Darphane : SMK[-]
Referans : LRBC 1261
Tarihi : 335-337

DELMATIUS

Kat. No. : 33
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.70

Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 1.95 gr, 1.4 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELMATIVS NOB[C]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant [GLORIA] EXER[CITVS]
Darphane : SMK>
Referans : Tekin 1994-199 Lev. 846; LRBCI, 1270.
Tarihi : 330-337

Kat. No. : 34
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.122
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1.80 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DE[LMATIVS] NOB [C]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EXE]RCITVS
Darphane : SMK> A
Referans : LRBCI 1270, RIC VII, s. 660, 145.
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 35
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.64
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.11
Ölçüleri : 1.60 gr, 1.7 cm, K.1 mm

- Ön Yüz** : İmparator Delmatius'un defne çelenkli zırlı büstü, sağa.
Lejant [FL] IVL DELMATIVS NOB [C]
- Arka Yüz** : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EXE]RCITVS
- Darphane** : SMK [<]
- Referans** : Tekin 1994, syf 199, 846, LRBCI, 1270, RIC VII, syf 660, 145
- Tarihi** : 335-337
-
- Kat. No.** : 36
- Kazı Env. No.** : KYZ.10.H.38
- Geldiği Yer** : Kyzikos
- Malzeme** : AE
- Kalıp Yönü** : H.6
- Ölçüleri** : 1.55 gr, 1.5 cm, K.1 mm
- Ön Yüz** : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
- Arka Yüz** : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant [GLORIA EXERCITVS]
- Darphane** : SMK <
- Referans** : LRBC 1269a
- Tarihi** : 335-337
-
- Kat. No.** : 37
- Kazı Env. No.** : KYZ.10.H.112
- Geldiği Yer** : Kyzikos
- Malzeme** : AE
- Kalıp Yönü** : H.6
- Ölçüleri** : 1.70 gr, 1.6 cm, K.1 mm
- Ön Yüz** : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
- Arka Yüz** : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLORIA EXERCITVS

Darphane	: SMK <
Referans	: LRBC 1269a
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 38
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.74
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.60 gr, 1.6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Delmatius'un zırlı, rozet(?) defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMKE
Referans	: LRBC 1269a ya da 1269
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 39
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.81
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 1.60 gr, 1.6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL DELM[ATIVS] NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMKE
Referans	: LRBC 1269
Tarihi	: 335-337

Kat. No. : 40
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.46
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.11
Ölçüleri : 1.65 gr, 1.6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELM[ATIVS] NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA EXE[RCITVS]
Darphane : [SMK-]
Referans : LRBC 1270
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 41
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.48
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 1.60 gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un diademli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA EXE[RCITVS]
Darphane : [SM] KE
Referans : LRBC 1270
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 42
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.61
Geldiği Yer : Kyzikos

Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.5
Ölçüleri : 1.90 gr, 1.5 cm, K.1.5 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli (diadem ?)büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA EXE[RCITVS]
Darphane : SM KE
Referans : LRBC 1269
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 43
Kazı Et. No :10.H.G.135
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.4
Ölçüleri : 1.95 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [FL] IVL DELMATIVS NOB [C]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EX]ERCITVS
Darphane : SMKE
Referans : LRBC 1269
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 44
Kazı Et. No :10.H.G.159
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1.40 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli zırlı büstü, sağa.

	Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA EX]ERCITVS
Darphane	: SMK<
Referans	: LRBC 1270
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 45
Kazı Et. No	:10.H.G.144
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 1.25 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Delmatius'un defne çelenkli zırlı büstü, sağa. Lejant [FL] IVL DELMATIVS NOB [C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA EX]ERCITVS
Darphane	: SMKE
Referans	: LRBC 1269
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 46
Kazı Et. No.	:10.H.G.146
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2 gr, 1.7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Delmatius'un defne çelenkli zırlı büstü, sağa. Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[.IA EXERCITVS]
Darphane	: SMK[-]

Referans	: LRBC 1270
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 47
Kazı Et. No.	:10.H.G.163
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.45 gr, 1.4 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Delmatius'un defne çelenkli zırlı büstü, sağa. Lejant [FL] IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[.IA EXERCITVS]
Darphane	: SMKE
Referans	: LRBC 1269
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 48
Kazı Et. No.	:10.H.G.147
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 1.55 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Delmatius'un diademli büstü, sağa. Lejant [FL] IVL DELM[ATIVS NOB C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA EXERCITVS]
Darphane	: SMK[E]
Referans	: LRBC 1269a
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 49
Kazı Et. No.	:10.H.G.102

Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1.20 gr, 1.5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EXERCITVS]
Darphane : SMK[-]
Referans : LRBC 1270
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 50
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.107
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1.55 gr, 1.4 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL DELMATIVS [NOB C]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EXERCITVS]
Darphane : [SM]K<
Referans : LRBC 1269a
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 51
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.66
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 1.35 gr, 1.5 cm, K.1 mm

Ön Yüz	: İmparator Delmatius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL DELMATIVS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR.IA EXERCİ[TVS]
Darphane	: SMK<
Referans	: LRBC 1270
Tarihi	: 335-337

II. CONSTANTİN

Kat. No.	: 52
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.47
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 1.80 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantin'in defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS [IVN NOB C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane	: SMK[E]
Referans	: Ireland Amasya 81, 2847; LRBC 1264
Tarihi	: 335-337

Kat. No.	: 53
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.49
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.5
Ölçüleri	: 1.95 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantin'in defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.

	Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane	: SMKE
Referans	: Ireland Amasya 81, 2847; LRBC 1264
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 54
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.31
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1. 25 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantin'in diademli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMK[-]
Referans	: LRBC 1263
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 55
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.31
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 1.75 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantin'in diademli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS [IVN NOB C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane	: SMK[E]
Referans	: LRBC 1264
Tarihi	: 335-337

Kat. No. : 56
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.134
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.8
Ölçüleri : 1.70 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantin'in diademli büstü, sağa.
Lejant [CONSTANTINVS IVN NOB C]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane : SMK[<]
Referans : LRBC 1264
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 57
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.128
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.6
Ölçüleri : 1.75 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantin'in diademli büstü, sağa.
Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane : SM[K-]
Referans : LRBC 1264
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 58
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.91
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE

Kalıp Yönü : H.5
Ölçüleri : 2.15 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantin'in diademli büstü, sağa.
 Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
 Lejant GLOR[.]IA EXERCITVS
Darphane : [SM]K[-]
Referans : LRBC 1264
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 59
Kazı Et. No. : 10.H.G.153
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 2.05 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantin'in diademli büstü(?), sağa.
 Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
 Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane : [S]MK[E]
Referans : LRBC 1263
Tarihi : 335-33

CONSTANS 337-350

Kat. No. : 60
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.92
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1.40 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator Constans'in diademli büstü, sağa.

	Lejant FL IVL CONSTANS NOB [C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
	Lejant GLOR. IA EXERCITVS
Darphane	: SMK[E]
Referans	: LRBC 1268
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 61
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.32
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.80 gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın inci diademli büstü, sağa.
	Lejant FL IVL CONSTA[NS NOB C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
	Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane	: SMK[E]
Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 62
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.71
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.5
Ölçüleri	: 1.50 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa.
	Lejant FL IVL CONSTA[NS NOB C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
	Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane	: SMK[<]

Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 63
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.78
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.7
Ölçüleri	: 1.95 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA EXERCITVS]
Darphane	: [SMK-]
Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 64
Kazı Et. No.	: 10.H.G.104
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.55 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONS[TANS] NOB[C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMKS
Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 65
Kazı Et. No.	: 10.H.G.165

Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.6
Ölçüleri	: 1.55 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın diademli büstü, sola. Lejant CONSTAN[S--]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: [SMK-]
Referans	: -
Tarihi	: -
Kat. No.	: 66
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.94
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.6
Ölçüleri	: 1.25 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA] EXER[CITVS]
Darphane	: [S]MK[S]
Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 67
Kazı Et. No.	: 10.H.G.132
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.6
Ölçüleri	: 1.50 gr, 1,7 cm, K.1 mm

Ön Yüz	: İmparator Constans'ın diademli büstü, sağa. Lejant [FL IVL] CONSTANS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA] EXER[CITVS]
Darphane	: SMKB
Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 68
Kazı Et. No.	: 10.H.G.101
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.1
Ölçüleri	: 1.80 gr, 1,9 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR. IA EXERCITVS
Darphane	: SMK<
Referans	: LRBC 1268
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 69
Kazı Et. No.	: 10.H.G.149
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 1.95 gr, 1,5 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR IA EXERCITVS

Darphane	: SMK<
Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337
Kat. No.	: 70
Kazı Et. No.	: 10.H.G.152
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.12
Ölçüleri	: 1.70 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa. Lejant DN CONSTA[NSPF AVG]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında iki standart duruyor. Lejant [GLOR].IA EXERCITVS
Darphane	: [SM]K[-]
Referans	: -
Tarihi	: -
Kat. No.	: 71
Kazı Et. No.	: 10.H.G.118
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönu	: H.6
Ölçüleri	: 1.85gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator Constans'ın defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTANS NOB C
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant [GLORIA EXERCITVS]
Darphane	: SMK[-]
Referans	: LRBC 1267
Tarihi	: 335-337

II. CONTANTIUS

Kat. No.	: 72
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.30
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.5
Ölçüleri	: 1.30gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantius'un diademli zırhlı büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTAN[TIVS] NOB [C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR.[IA] EXERC[ITVS]
Darphane	: SMK[-]
Referans	: LRBC 1266
Tarihi	: 335-337

Kat. No.	: 73
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.96
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa. Lejant FL IVL CONSTA[NTIVS NOB C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor. Lejant GLOR[IA] EXERC[ITVS]
Darphane	: SMK[S]
Referans	: LRBC 1265
Tarihi	: 335-337

Kat. No. : 74
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.169
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.5
Ölçüleri : 1,15 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [F]L IVL CONSTANTIVS NOB [C]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EXERCITVS]
Darphane : SMK<
Referans : LRBC 1265
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 75
Kazı Et. No. : 10.H.G.167
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.12
Ölçüleri : 1,80 gr, 1,5 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [FL I]VL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA EXERCITVS]
Darphane : [SMK]E
Referans : LRBC 1265
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 76
Kazı Et. No. : 10.H.120
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE

Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1.55 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
 Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
 Lejant [GLORIA EXERCITVS]
Darphane : SMKE
Referans : LRBC 1265
Tarihi : 335-337

Kat. No. : 77
Kazı Et. No. : 10.H.120
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.11
Ölçüleri : 2.65 gr, 1,7 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
 Lejant [FL] IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
 Lejant GLOR[IA EXERCITVS]
Darphane : SMK[-]
Referans : LRBC 1227
Tarihi : 330-335

Kat. No. : 78
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.120
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.7
Ölçüleri : 1.60 gr, 1,6 cm, K.1mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
 Lejant [CONSTANT] IVS [--]

- Arka Yüz** : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLORIA EXERCITVS
- Darphane** : SMK<
- Referans** : -
- Tarihi** : 330-335
- Kat. No.** : 79
- Kazı Env. No.** : KYZ.10.H.120
- Geldiği Yer** : Kyzikos
- Malzeme** : AE
- Kalıp Yönü** : H.5
- Ölçüleri** : 1.30 gr, 1,5 cm, K.1mm
- Ön Yüz** : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [FL] IVL CONSTANT[IVS] NOB [C]
- Arka Yüz** : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLO[RIA EXERCIT]TVS
- Darphane** : [SM]K[S]
- Referans** : LRBC 1227
- Tarihi** : 330-335
- Kat. No.** : 80
- Kazı Env. No.** : KYZ.10.H.89
- Geldiği Yer** : Kyzikos
- Malzeme** : AE
- Kalıp Yönü** : H.12
- Ölçüleri** : 1.45 gr, 1,6 cm, K.1mm
- Ön Yüz** : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [FL] IVL CONSTANTIVS NOB [C]
- Arka Yüz** : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR[IA] EXERCITVS
- Darphane** : [SM]KE
- Referans** : LRBC 1227
- Tarihi** : 330-335

Kat. No. : 81
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.93
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.7
Ölçüleri : 1.70 gr, 1,6 cm, K.1mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB [C]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane : [-]MK[E]
Referans : LRBC 1227
Tarihi : 330-335

Kat. No. : 82
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.62
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 1.65gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparator II.Constantius'un defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant FL IVL CONSTANTIVS NOB C
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta, aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA EXERC[ITVS]
Darphane : SMK[A]
Referans : LRBC 1266
Tarihi : 335-337

VRBS ROMA

Kat. No.	: 83
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.108
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.80 gr, 1,2 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz	: Roma'nın miğferli büstü, sola. Lejant VRBS ROMA
Arka Yüz	: Dişi kurt ve ikizler, yukarıda bir yıldız Lejant [-]
Darphane	: SMKE
Referans	: LRBC 1231; Tekin 1994, 195; Keleş 2009, 75
Tarihi	: 330-335

Kat. No.	: 84
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.99
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 3 gr, 1,7 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz	: Roma'nın miğferli büstü, sola. Lejant VRBS ROMA
Arka Yüz	: Dişi kurt ve ikizler, yukarıda bir yıldız Lejant [-]
Darphane	: SMK[A]
Referans	: LRBC 1231; Tekin 1994, 195; Keleş 2009, 75
Tarihi	: 330-335

Kat. No.	: 85
Kazı Et. No.	: 10.H.G.141
Geldiği Yer	: Kyzikos

Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.15 gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: Roma'nın miğferli büstü, sola. Lejant VRBS ROMA
Arka Yüz	: Dişi kurt ve ikizler, yukarıda bir yıldız Lejant [-]
Darphane	: SMK[-]
Referans	: LRBC 1231
Tarihi	: 330-335

CONSTANTINOPOLIS

Kat. No.	: 86
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.51
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.9
Ölçüleri	: 2.45 gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: Constantinopolis'in miğferli büstü, mantolu ve mızraklı Lejant CONSTANTINOPOLI
Arka Yüz	: Victoria, gemi pruvası üzerinde ayakta sola.Sağ elinde mızrak sol elinde kalkan tutuyor. Lejant [-]
Darphane	: SMK[-]
Referans	: Ireland Amasya 2000, syf 79, 2788; LRBCI 1249
Tarihi	: 330-335

Kat. No.	: 87
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.35
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6

Ölçüleri	: 2.65 gr, 1,7 cm, K.1,5mm
Ön Yüz	: Constantinopolis'in miğferli büstü, mantolu ve mızraklı Lejant CONSTANTINOPOLI
Arka Yüz	: Victoria, gemi pruvası üzerinde ayakta sola.Sağ elinde mızrak sol elinde kalkan tutuyor. Lejant [-]
Darphane	: SMKE
Referans	: LRBCI 1234
Tarihi	: 330-335
Kat. No.	: 88
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.54
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.5
Ölçüleri	: 2.75 gr, 1,7 cm, K.1,5mm
Ön Yüz	: Constantinopolis'in defne çelenkli büstü, mantolu ve mızraklı Lejant [CONS]TANTINOPOLI
Arka Yüz	: Victoria, gemi pruvası üzerinde ayakta sola.Sağ elinde mızrak sol elinde kalkan tutuyor. Lejant [-]
Darphane	: SMKE
Referans	: RIC VIII, 654,73; Köker 2007, 309, 31; Motor 2010, 340, 197.
Tarihi	: 330-334
Kat. No.	: 89
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.119
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 3, 35 gr, 1,6 cm, K. 2 mm
Ön Yüz	: Constantinopolis'in defne çelenkli büstü, mantolu ve mızraklı

	Lejant CONSTANTINOPOLI
Arka Yüz	: Victoria, gemi pruvası üzerinde ayakta sola. Sağ elinde mızrak sol elinde kalkan tutuyor.
	Lejant [-]
Darphane	: SMK[-]
Referans	: Ireland Amasya 79, 2788; LRBC 1249
Tarihi	: 330-335

LEJANTI OKUNAMAYANLAR

Kat. No.	: 90
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.88
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.5
Ölçüleri	: 1.60 gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [--] IVL [---]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMKE
Referans	: -
Tarihi	: -
Kat. No.	: 91
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.117
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.80 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---] CONSTAN[---]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant [GLORIA] EXERCITVS

Darphane	: SMKE
Referans	:-
Tarihi	: -
Kat. No.	: 92
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.132
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 1.70 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---] NOB [C]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA [EXERCITVS]
Darphane	:SMKE
Referans	:-
Tarihi	: -
Kat. No.	: 93
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.29
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.60 gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA [EXERCITVS]
Darphane	: SMK<
Referans	:-
Tarihi	: -

Kat. No. : 94
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.87
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.11
Ölçüleri : 1.70 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Lejant [GLORIA EXERCITVS]
Darphane : SMK<
Referans :-
Tarihi :-

Kat. No. : 95
Kazı Et. No. :10.H.G.158
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 2.10 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA EXERCITVS
Darphane : SMK<-A
Referans :-
Tarihi :-

Kat. No. : 96
Kazı Et. No. :10.H.G.162
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.6
Ölçüleri :1.05 gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Lejant [GLORIA EXERCITVS]
Darphane : SMKS
Referans :-
Tarihi :-

Kat. No. : 97
Kazı Et. No. :10.H.G.123
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.6
Ölçüleri : 1.50 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Lejant [GLORIA EXERCITVS]
Darphane : SMK<A
Referans :-
Tarihi :-

Kat. No. : 98
Kazı Et. No. :10.H.G.156
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE

Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.35 gr, 1,4 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMKE
Referans	:-
Tarihi	:-
Kat. No.	: 99
Kazı Et. No.	: 10.H.G.129
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.40 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORI[.]A EXER[CITVS]
Darphane	: SMK[<]
Referans	:-
Tarihi	:-
Kat. No.	: 100
Kazı Et. No.	: 10.H.G.115
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.85 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---]

Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMK[<]
Referans	:-
Tarihi	:-
Kat. No.	: 101
Kazı Et. No.	:10.H.G.117
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.15 gr, 1,6 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXER[CITVS]
Darphane	:SMK<
Referans	:-
Tarihi	:-
Kat. No.	: 102
Kazı Et. No.	:10.H.G.114
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.6
Ölçüleri	: 1.80 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant [---]
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant [GLORIA] EXER[CITVS]
Darphane	: SMK<
Referans	:-
Tarihi	:-

Kat. No. : 103
Kazı Et. No. :10.H.G.114
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.6
Ölçüleri : 1.25 gr, 1,5 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Lejant [GLOR. IA EXERCITVS]
Darphane : SMK[-]
Referans :-
Tarihi :-

Kat. No. : 104
Kazı Et. No. :10.H.G.103
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönu : H.6
Ölçüleri : 1.80 gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
Lejant GLOR.IA [EXERCITVS]
Darphane : [SMK-]
Referans :-
Tarihi :-

Kat. No. : 105
Kazı Et. No. :10.H.G.108
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE

Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1. 35 gr, 1,6 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
 Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
 Lejant GL[ORIA [EXERCITVS]
Darphane : SM[K-]
Referans :-
Tarihi : -

Kat. No. : 106
Kazı Et. No. : 10.H.G.91
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.6
Ölçüleri : 1.80gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
 Lejant [---]
Arka Yüz : İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor.
 Lejant GLOR.IA [EXERCITVS]
Darphane : SMK[A]
Referans :-
Tarihi : -

Kat. No. : 107
Kazı Et. No. : 10.H.G.154
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.11
Ölçüleri : 1.80gr, 1,7 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.
 Lejant [FL] IVL CON[---]NVS

Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında bir standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: S[M]K[H]
Referans	:-
Tarihi	:

ANTİOCHIA

I. CONSTANTINE

Kat. No.	: 108
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.79
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 2.55 gr, 1,7 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS MAX AVG
Arka Yüz	: İki asker karşılıklı ayakta aralarında iki standart duruyor. Lejant GLORIA EXERCITVS
Darphane	: SMAN[-]
Referans	:-LRBC 1356
Tarihi	: 330-335

Kat. No.	: 109
Kazı Et. No.	:10.H.G.93
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.80 gr, 1,9 cm, K.1 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Lejant CONSTANTINVS AVG
Arka Yüz	: Gözetleme kulesi ortada tek yıldız. Lejant PROVIDENTIAE AVGG

Darphane : SMANTA
Referans : LRBC 1333
Tarihi : 324-330

II. CONSTANTINE

Kat. No. : 110
Kazı Env. No. : KYZ.10.H.59
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.12
Ölçüleri : 2.85 gr, 1,8 cm, K.1 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sola.
Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz : Gözetleme kulesi, iki burçlu.
Lejant PROVIDENTIAE CAESS
Darphane : [SMANT]
Referans :-LRBC 1337
Tarihi : 324-330

Kat. No. : 111
Kazı Et. No. :10.H.G 94
Geldiği Yer : Kyzikos
Malzeme : AE
Kalıp Yönü : H.5
Ölçüleri : 3.75 gr, 1,9 cm, K.2 mm
Ön Yüz : İmparatorun defne çelenkli büstü, sola.
Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz : Gözetleme kulesi, iki burçlu.
Lejant PROVIDENTIAE CAESS
Darphane : SMANTA
Referans : LRBC 1337
Tarihi : 324-330

Kat. No.	: 112
Kazı Et. No.	:10.H.G 94
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.11
Ölçüleri	: 3.35 gr, 1,9 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz	: İmparatorun defne çelenkli büstü, sola. Lejant CONSTANTINVS IVN NOB C
Arka Yüz	: Gözetleme kulesi, tek yıldız,iki burçlu. Lejant PROVIDENTIA[E CAESS]
Darphane	: SMANT[-]
Referans	: LRBC 1346
Tarihi	: 324-330

HELENA

Kat. No.	: 113
Kazı Env. No.	: KYZ.10.H.58
Geldiği Yer	: Kyzikos
Malzeme	: AE
Kalıp Yönü	: H.12
Ölçüleri	: 2.95 gr, 1,9 cm, K.1,5 mm
Ön Yüz	: Helena'nın başörtülü (?) büstü, sağa. Lejant [FL] HELENA AVGVSTA
Arka Yüz	: Securitas sağ elinde dal, sol eliyle elbisenin kenarını tutuyor. Lejant SECVRITAS REIPVBLICE
Darphane	: SMANT
Referans	: LRBC 1350
Tarihi	: 324-330

DİZİN**Katalog No:****Resim No:**

1

1

2

2

3

3

4

4

5

5

6

6

7

7

8

8

9

9

10

10

11

11

12

12

13

13

14

14

15

15

16

16

17

17

18

18

19

19

20

20

21

21

22

22

23

23

24

24

25

25

26

26

27

27

28

28

29

29

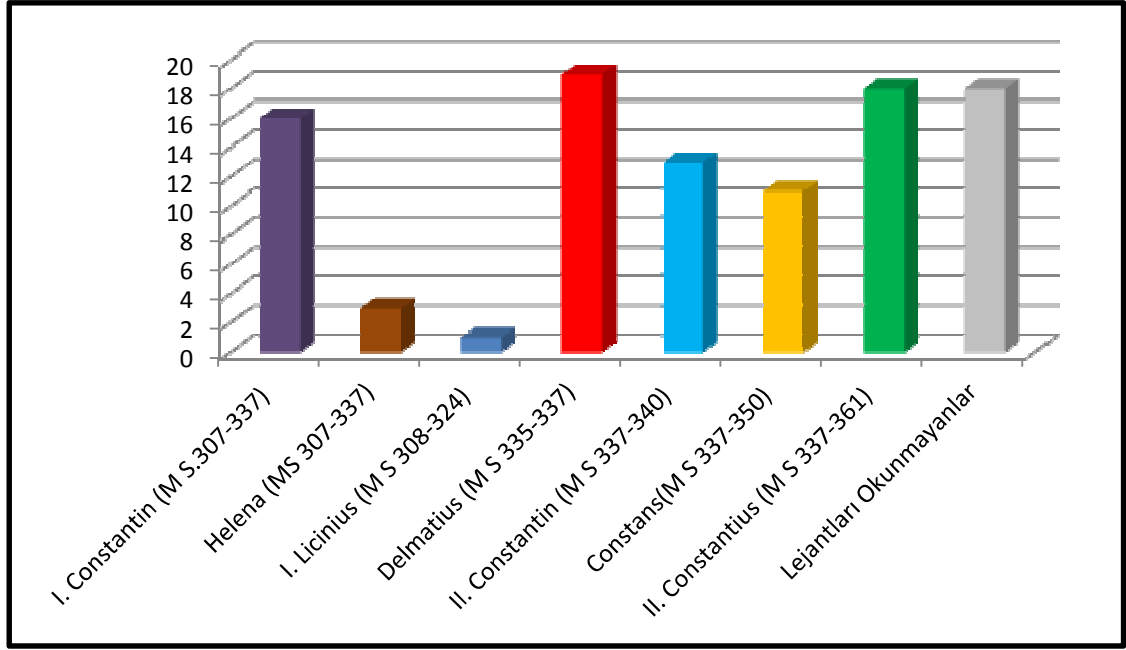

30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61

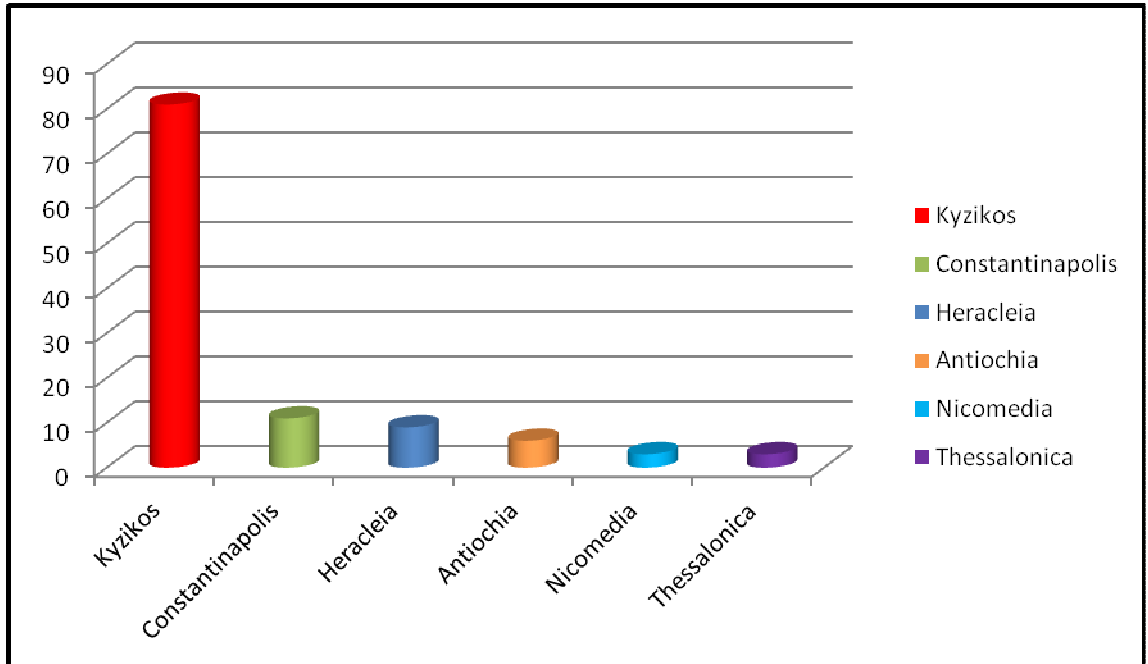
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93

94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100
101	101
102	102
103	103
104	104
105	105
106	106
107	107
108	108
109	109
110	110
111	111
112	112
113	113

**GRAFİKLER, TABLOLAR
VE
HARİTALAR**

Grafik 1: Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı

Grafik 2: Katalogda Yer Alan Roma Darphanelerinin Dağılımı

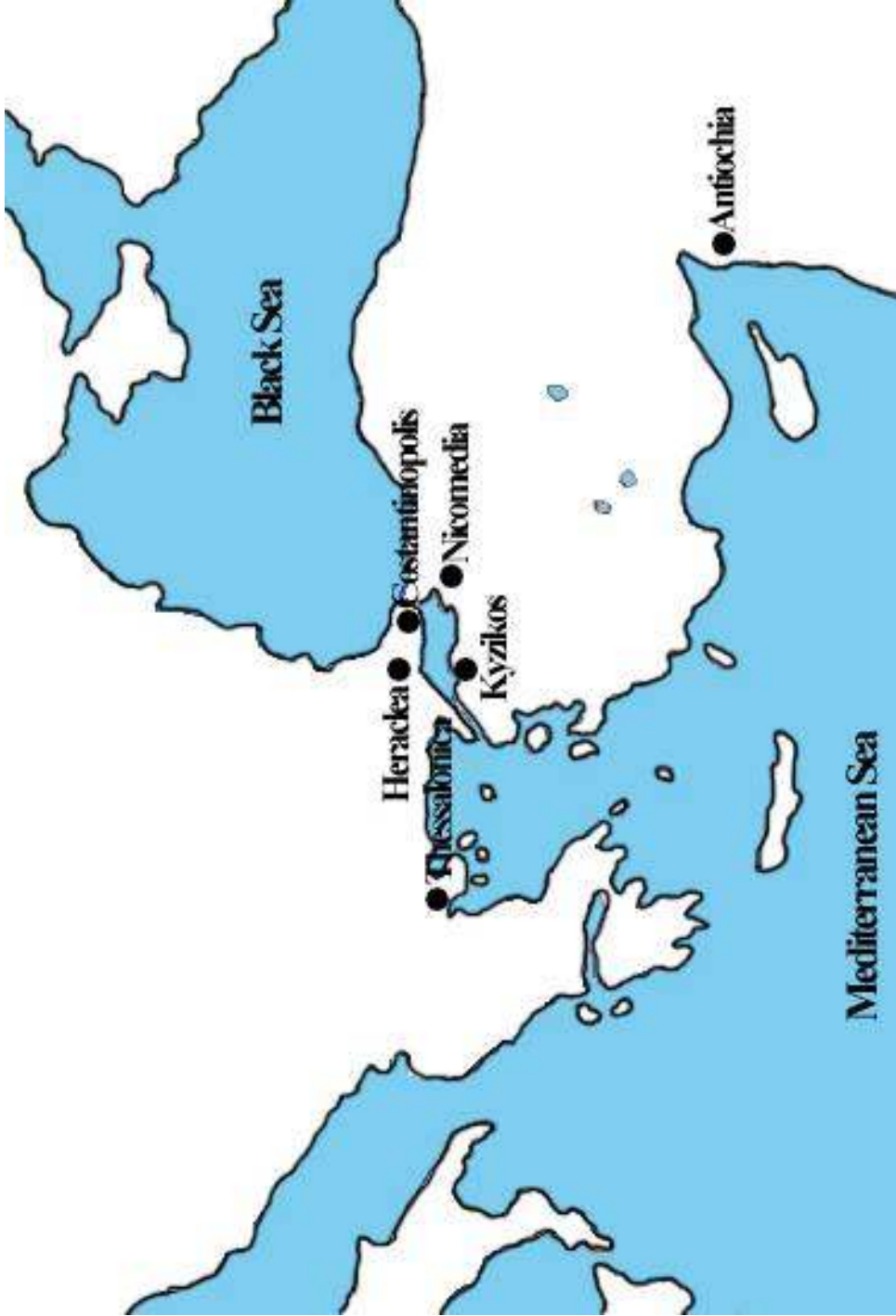
KAT.NO	METAL	ÇAP	GRAM		KAT.NO	METAL	ÇAP	GRAM
1	AE	1.8cm	3.05 gr		58	AE	1.6cm	2.15 gr
2	AE	1.7cm	2.85 gr		59	AE	1.6cm	2.05 gr
3	AE	1.7cm	2.30 gr		60	AE	1.6cm	1.40 gr
4	AE	1.8cm	2.45 gr		61	AE	1.6cm	2.80 gr
5	AE	1.8cm	2.05 gr		62	AE	1.5cm	1.50 gr
6	AE	2cm	1.70 gr		63	AE	1.6cm	1.95 gr
7	AE	1.7cm	2.40 gr		64	AE	1.6cm	1.55 gr
8	AE	1.6cm	1.55 gr		65	AE	1.6cm	1.55 gr
9	AE	1.9cm	3.15 gr		66	AE	1.6cm	1.25 gr
10	AE	1.7cm	2.15 gr		67	AE	1.7cm	1.50 gr
11	AE	1.8cm	2.40 gr		68	AE	1.9cm	1.80 gr
12	AE	1.7cm	1.65 gr		69	AE	1.5cm	1.95 gr
13	AE	1.6cm	2.40 gr		70	AE	1.6cm	1.70 gr
14	AE	1.6cm	2.10 gr		71	AE	1.5cm	1.85 gr
15	AE	1.8cm	3.35 gr		72	AE	1.5cm	1.30 gr
16	AE	1.9cm	3.00 gr		73	AE	1.6cm	2.00 gr
17	AE	1.7cm	1.90 gr		74	AE	1.6cm	1.15 gr
18	AE	1.9cm	3.35 gr		75	AE	1.5cm	1.80 gr
19	AE	2cm	3.15 gr		76	AE	1.6cm	1.55 gr
20	AE	1.8cm	2.50 gr		77	AE	1.7cm	2.65 gr
21	AE	1.7cm	2.55 gr		78	AE	1.6cm	1.60 gr
22	AE	1.8cm	3.15 gr		79	AE	1.5cm	1.30 gr
23	AE	1.7cm	1.70 gr		80	AE	1.6cm	1.45 gr
24	AE	1.7cm	2.20 gr		81	AE	1.6cm	1.70 gr
25	AE	1.5cm	1.35 gr		82	AE	1.5cm	1.65 gr
26	AE	1.7cm	2.60 gr		83	AE	1.2cm	2.80 gr
27	AE	1.9cm	2.85 gr		84	AE	1.7cm	3.00 gr
28	AE	1.8cm	2.45 gr		85	AE	1.7cm	2.15 gr
29	AE	2cm	3.05 gr		86	AE	1.7cm	2.45 gr
30	AE	1.5cm	1.80 gr		87	AE	1.7cm	2.65 gr
31	AE	1.9cm	2.80 gr		88	AE	1.7cm	2.75 gr
32	AE	1.6cm	1.85 gr		89	AE	1.6cm	3.35 gr
33	AE	1.4cm	1.95 gr		90	AE	1.7cm	1.60 gr
34	AE	1.5cm	1.80 gr		91	AE	1.6cm	1.80 gr
35	AE	1.7cm	1.60 gr		92	AE	1.5cm	1.70 gr
36	AE	1.5cm	1.55 gr		93	AE	1.7cm	1.60 gr
37	AE	1.6cm	1.70 gr		94	AE	1.5cm	1.70 gr
38	AE	1.6cm	1.60 gr		95	AE	1.5cm	2.10 gr
39	AE	1.6cm	1.60 gr		96	AE	1.7cm	1.05 gr
40	AE	1.6cm	1.65 gr		97	AE	1.5cm	1.50 gr
41	AE	1.7cm	1.60 gr		98	AE	1.4cm	1.35 gr
42	AE	1.5cm	1.90 gr		99	AE	1.6cm	1.40 gr
43	AE	1.5cm	1.95 gr		100	AE	1.6cm	1.85 gr
44	AE	1.5cm	1.40 gr		101	AE	1.6cm	2.15 gr
45	AE	1.5cm	1.25 gr		102	AE	1.6cm	1.80 gr

46	AE	1.7cm	2.00 gr		103	AE	1.5cm	1.25 gr
47	AE	1.4cm	1.45 gr		104	AE	1.7cm	1.80 gr
48	AE	1.5cm	1.55 gr		105	AE	1.6cm	1.35 gr
49	AE	1.5cm	1.20 gr		106	AE	1.7cm	1.80 gr
50	AE	1.4cm	1.55 gr		107	AE	1.7cm	1.80 gr
51	AE	1.5cm	1.35 gr		108	AE	1.7cm	2.55 gr
52	AE	1.5cm	1.80 gr		109	AE	1.9cm	2.80 gr
53	AE	1.5cm	1.95 gr		110	AE	1.8cm	2.85 gr
54	AE	1.5cm	1.25 gr		111	AE	1.9cm	3.75 gr
55	AE	1.5cm	1.75 gr		112	AE	1.9cm	3.35 gr
56	AE	1.5cm	1.70 gr		113	AE	1.9cm	2.95 gr
57	AE	1.5cm	1.75 gr					

Tablo 1: Sikkelerin ağırlık ve çapları

Harita 2: Darphanelerin Dağılımı

RESİMLER

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

Resim 16

Resim 17

Resim 18

Resim 19

Resim 20

Resim 21

Resim 22

Resim 23

Resim 24

Resim 25

Resim 26

Resim 27

Resim 28

Resim 29

Resim 30

Resim 31

Resim 32

Resim 33

Resim 34

Resim 35

Resim 36

Resim 37

Resim 38

Resim 39

Resim 40

Resim 41

Resim 42

Resim 43

Resim 44

Resim 45

Resim 46

Resim 47

Resim 48

Resim 49

Resim 50

Resim 51

Resim 52

Resim 53

Resim 54

Resim 55

Resim 56

Resim 57

Resim 58

Resim 59

Resim 60

Resim 61

Resim 62

Resim 63

Resim 64

Resim 65

Resim 66

Resim 67

Resim 68

Resim 69

Resim 70

Resim 71

Resim 72

Resim 73

Resim 74

Resim 75

Resim 76

Resim 77

Resim 78

Resim 79

Resim 80

Resim 81

Resim 82

Resim 83

Resim 84

Resim 85

Resim 86

Resim 87

Resim 88

Resim 89

Resim 90

Resim 91

Resim 92

Resim 93

Resim 94

Resim 95

Resim 96

Resim 97

Resim 98

Resim 99

Resim 100

Resim 101

Resim 102

Resim 103

Resim 104

Resim 105

Resim 106

Resim 107

Resim 108

Resim 109

Resim 110

Resim 111

Resim 112

Resim 113

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Elif YAVUZ
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum 07.12.1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller BİLİMSEL FAALİYETLERİ	İngilizce
İş Deneyimi	
STAJLAR PROJELER	2007- Kyzikos Kazısı 2009 Erzurum Kale Kazısı "2010 Kyzikos Define Sikkeleri"(2012-2013). (BAP Projesi)
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	elfyvz.yavuz@gmail.com
Tarih	22.01.2014